

גיטין מותרין

קמא

דף צא: צב.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה עו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(חי"מ שמז שמח)

שותא דינוקא וכו' ע' לעיל, זה אינו מבין כלל). כי קודם התיקון דהיינו קודם שמוציא[א] הנצוצות אל הדיבור דקדושה, אזי הם בבחי' **צולע על יריכו**[ב]. (בראשית לב) שהוא בחי' פגם הרגלין. ואח"כ כשמוציאם אל הדיבור ובונה מהם דיבור דקדושה, זהו בחי' (שם ב) **ויבן את הצלע**[ג], שמתקן בחי' **צולע על יריכו**[ד]. וזהו בחי' (מגילה כב ע"ב) לוי הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע, זה בחי' **צולע על יריכו**[ה]. כי מחמת שפגם בהדיבור, ע"כ איטלע. כי נשאר בבחי' **צולע על יריכו**[ו], שהוא בחי' פגם הדיבור כנ"ל: וצריכין לדבר בתורה ותפילה, עד שיהיה הגוף בטל ואפס. וזהו בחי' (בראשית ב) **והיו לבשר אחד**, שיהא הגוף אחד עם הדיבור, [ז](שהוא בחי' חוה כ"ש (תהלים יט) **ולילה ללילה יחוה** כמבואר במ"א [ח], שהיא בחי' הצלע הנ"ל בחי' **ויבן את הצלע**, שע"ז נאמר **והיו לבשר אחד**) דהיינו שיתבטל הגוף לגמרי כאין וכאפס ע"י דיבורי תורה ותפלה.

ולבא לזה, לבטל הגוף לגמרי הוא ע"י יראה, כשארז"ל [ט] גוף קשה פחד שוברו, ופחד הוא בחי' [י] **פחד יצחק** דהיינו יראה:

וז"פ הפסוק[יא] **יברכינו**[יב] **אלקים**, זה בחי' שלום, כי לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום [יג]. **ויראו**[יד] **אותו**, היינו יראה, שע"ז נתבטל הגוף לגמרי ע"י דיבורי תורה ותפלה כנ"ל. וזהו **כל אפסי ארץ**, היינו שכל הארציות נעשים אפס ואין, כי נתבטלים לגמרי כנ"ל. אזי זוכין לברכה, שהוא בחי' שלום, בחי' יברכינו[טו] אלקים וכנ"ל:

(ובתורה ותפילה יש ב' גוונים מחשבה וצעקה וכו', ג"ז לא הבנתי כלל): [יז]

עו [יח] (בראשית כב) **ויהי אחר הדברים האלה והאלקים**[יט] **נסה את אברהם**:

איתא בת"ז תיקון ע' דף קיח ע"א [כ], מסטרא דימינא מוחא חוורא ככספא הה"ד [כא] **זרע אברהם אוהבי**:

הנה בהסתכלות יש אור הישר ואור החוזר. דהתפשטות הראות הוא אור הישר. ובהגיע לראות דבר שחפץ הוא אור החוזר. [כב]כי עיקר כח הראות, מחמת שכח הראות הולך ומתפשט ומכה בדבר הנראה [כג], וחוזר הכח הראות מחמת ההכאה לעינים ונצטייר הדבר בעינים ואז העינים רואין את הדבר הנראה. כמבואר היטב [כד](לעיל בסי' י"ג אות ד' ע"ש). נמצא שיש בכח הראות בחי' אור הישר ואור החוזר. כי כח התפשטות הראות מעיניו להדבר הנראה, זהו בחי' אור הישר. והכאת הראות בדבר הנראה, שעי"ז חוזר הדבר לעיניו ונצטייר בעיניו, שעי"ז עיקר הראי' כנ"ל, זהו בחי' אור החוזר, שחוזר ושב הראות לעיניו כנ"ל]: והשי"ת ב"ה אף שאינו נתפס בשום מדה, אך כדי לשבר האזן, נאמר בו ג"כ, (תהלים קלה) **כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע**. יראה הוא בחי' אור הישר. **ממרחק יידע**, הוא בחי' אור החוזר. [כה]כי עיקר הידיעה לידע מה שרואה הוא ע"י בחי' אור החוזר שהוא[כו] בחי' מה שחוזר הכח הראות לעיניו. וע"כ לפעמים האדם רואה איזה דבר בעיניו ממש ואעפי"כ[כז] אינו יודע מה הוא רואה, כגון כשמעבירין איזה דבר לפני עיניו במהירות גדול. וזה מחמת שלא הי' פנאי שיחזור הכח הראות לעיניו, ויצייר הדבר בדעתו עד שידע אותו, וכמבואר בסי' ס"ה אות ג' ע"ש. נמצא שהידיעה מה שיודע מה שהוא רואה הוא[כח] בחי' אור החוזר] :

ודע שהסתכלות עושה כלי, דהיינו גבול וזמן. כי מקודם ראותו הדבר הוא בלא גבול. וכשרואה הדבר נעשה לו גבול. וזהו שאחז"ל (יומא עד:) **ויענך וירעיבך ויאכילך את המן**[כט] [ל] כי אינו דומה מי שרואה ואוכל [לא]זכו', מכאן שסומא אין לו שובע. כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ"ל. ומסקנא דגמרא מאי קרא, **טוב מראה עינים מהלך נפש** [לב]. כי בכח הראות, עושה הילוך לנפשו, והוא הגבול :

וזהו בחי' מעלת הבטחון. כי הבטחון הוא בחי' הסתכלות, שמסתכל וצופה בעיניו להש"י לבד ובוטח בו, בבחי' [לג] **עיני כל אליך ישברו**. כי ע"י ההסתכלות בבטחון ג"כ עושה כלי, דהיינו גבול וזמן. כי לפעמים דבר שצריך לו עכשיו, יבא בב' או ג' שנים. אך ע"י הסתכלות בבטחון, עושה להחשפעה גבול וזמן, שתבא השפע בעת וזמן שהוא צריך. וז"פ הפסוק (תהלים קמה) **עיני כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו**, פירוש בהסתכלותו בעיניו להש"י דהיינו בחי' בטחון, בחי' **עיני כל אליך ישברו**, עי"ז **אתה נותן להם את אכלם בעתו**. בעתו דייקא, דהיינו בעת וזמן שהוא צריך. כי הבטחון שהוא בחי' הסתכלות עושה כלי וגבול וזמן כנ"ל :

וזה בחי' מעלת התקרבות לצדיקים. כי יש בחי' [לה] **צמאה נפשי**, דהיינו כמו מי שהוא צמא מאד ששותה אפי' מים הרעים [לו]. כמו כן גם בעבודת הבורא ית', יש בני אדם שהם תמיד בבחי' צמאון, ולומדים ועובדים עבודתו תמיד. והם תמיד בבחי' צמאון, כי נפשו שוקקת תמיד לעבודת השי"ת, אך שהוא בלא זמן ושכל. כי לפעמים ביטולה של תורה היא קיומה (מנחות צט:)[לז] כמה שכתוב (תהלים קיט) **עת לעשות לה' הפרו תורתיך**[לח]. וזהו מעלת התדבקות בצדיקים כי הם עושים גבול וזמן לבל יהיה בבחי' צמאון : וז"פ הפסוק (שם מב) **צמאה נפשי לאלקים לאל חי**, זה בחי' צמאון כנ"ל. **מתי אבוא**, ולא יהא בבחינות[לט] צמאון. **ואראה פני אלקים** [מ], ואראה דייקא, דהיינו שאזכה שתהי' העבודה בבחי' ראי', שאזי הוא בבחי' גבול וזמן כראוי כנ"ל, ואזי אינו בבחי' צמאון כנ"ל :

ע"כ בכל יום ויום צריך התחדשות המוחין, כמה שכתוב (איכה ג) **חדשים לבקרים רבו'** [מא] וכמה שכתוב [מב] **המחדש בטובו וכו'** . [מג]כי חידוש המוח דהיינו שזוכה לשכל

א בתרלד- שמוצא

ב בתרלד ומתרלו - ירכו

ג מתי נקראת צלע עיין ספר עץ חיים שער לד פרק ג' מ"ב

ד בתרלד ומתרלו - ירכו

ה צלע בחי' צולע עיין תורה פא תנינא אשה בחי' רגל

ו בתרלד ומתרלו - ירכו

ז בתרלד ומתרצו - ירכו

ח ביאור מוהרנ"ת בתקפא

ט * לעיל בתורה יט אות ג' ובתורה פב תנינא

י * בבא בתרא י.

יא * בראשית לא

יב בתרלד - הפסיק

יג מתרלו - יברכנו

יד משנה עוקצין סוף פ"ג

טו בתרלד ומתרלו - ויראו

טז מתרלו - יברכנו

יז תורה עו מתחיל בדפו"ר צילום 138 טור א

יח תורה זו היא מלשון החברים כמבואר לקמן בסוף תורה קח ובלק"ה מו"מ הלכה ד' ולא ידוע היכן ומתי נאמרה.

יט מתרלו - והאלהים

כ בדפים שלנו קכט.

כא ישעיהו מא ח'

כב ביאור מוהרנ"ת בתקפא

כג עיין ספר הברית ח"א יז ג' ושבילי אמונה לרבי מאיר אלדבי נתיב ד' (בדפוס וורשא תרף דף לו:) מחלוקת המחקרים אם כח הראות יוצא מהעין או צורת הדבר בא אל העין ועיין ספר הברית ח"א מאמר יד איכות החי פ"ה ד"ה היענה מקורו בעץ חיים שער ח' פ"א מ"ת ד"ה מצינו קצת כח בהסתכלות העין, אבל עיין שיחות הר"ן סימן רמב שיש כח ראות ממש שהולך ובכוחו להזיק.

כד מוהרנ"ת בתקפא

כה מוהרנ"ת בתקפא

כו בתרלד ומתרלו - שהיא

כז מתרלו - ואעפ"כ

כח גם בתרלד – זהו, ומתרלו - זה

כט בתרלד- מחק הפסוק וכתב במקומו המאכילך מן במדבר למען ענותך (כלשון הגמ)

ל דברים ח' ג', וכן לעיל תורה יג אות ה' אע"פ שבזימא עד: הביא ראיה מפסוק בדברים ח' טז הַמַּאֲכִלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ: אבל בעין יעקב הביא את שני הפסוקים. ועיין תורה רעו שם הביא רבינו פסוק טז

לא בתקפא גיסין ואוצר - וכו' ובתקפא ברגר – וכולי, בתרלד- וכולי

לב קהלת ו' ט'

לג תהלים קמה

לד גם בדפו"ר שהוא, בתרלד ומתרלו - שהיא

לה תהלים מב

לו משנה חולין ג' ה' וברטנורא שם פירש מים המגולים ובמשנה ברכות ג ה פירש מים סרוחים ובאבות א יא פירש אנשים שמראים פנים בתורה שלא כהלכה והרמב"ם פי' כינוי לאפקורסים.

לז כך היא גרסת רבינו גם לעיל בתורה טז [דף כא:] ובתורה עח תנינא [דף לה:] אבל גרסת הגמ' גם בעין יעקב היא – זה הוא יסודה, ועיין עין יעקב שם שגרס כרבינו – זה קיומה.

לח גם בתרלד- תורתיך, מתרלו - תורתך

לט מתרלו - בבחי'

מ המשך הפסוק הנ"ל

מא עיין תורה לה

מב לשון תפילת יוצר של שחרית

מג ביאור מוהרנ"ת בתקפא

חדש, ושכלו הולך וגדול [א] בכל פעם, זהו בחי' ראי'. כי ידיעת השכל הוא בחי' ראי', שיודע ומבין הדבר על בוריו כאלו רואה אותו בעיניו בראי' יפה, וכ"ש [ב] **ותפקחנה עיני שניהם** ופרש"י ע"ש החכמה נאמר כמובא בדברי רבינו כ"פ [ג]] ובכח הראות יש ב' בחי', כי מי שכח הראות שלו יפה יכול לראות מרחוק, ואין צריך להתקרב אל הדבר שצריך לראות. אבל מי שאין כח הראות שלו חזק, הוא צריך להתקרב להדבר שרוצה לראות ולהסתכל בו יפה. כן בעבודת הש"י, יש מי שמוחו צח, ויכול להתפלל או ללמוד בלי עיון [ד]. ויש מי שצריך להעלות במחשבתו מקודם שידבר, ואם ידבר מקודם שיעלה במחשבתו, יהי' הדיבור בלא מחשבה, והוא בחי' **אחר הדברים** [ה]. וזהו בחי' מוחין דקטנות שהם בחי' דינים [ו]. ומי ששכלו צח הוא בגדלות המוחין, והוא בחינות רחמים וחסדים. כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות לג) גדולה דעה שניתנה בין ב' שמות, שנאמר [ז] **כי אל דעות ה'**. ואל הוא חסד, כמו שכתוב (תהלים נב) **חסד אל כל היום**. וה' הוא רחמים, כמו שכתוב (שם קיט) **רחמיך רבים ה'**. אך אי אפשר להתפלל בשכל צח, עד שישוב בתשובה שלימה על חטאיו. כמו שכתוב (דברים ל) **ומל ה' את לבבך**, ותרגומו ויעדי ה' ית טפשות לבך [ח]. ובאיזה תשובה נאמר בתשובה מאהבה, שלא ישאר שום רושם כלל. כמאמר חז"ל (יומ' פו) **שובו בנים שובבים ארפא משובתם** [ט], דקשה **שובבים** משמע דמעיקרא בלא שום רושם, **וארפא** משמע שישאר רושם, ומשני כאן מאהבה כאן מיראה. כי מאהבה אין נשאר שום רושם, ויש לו שכל צח, ויכול להתפלל בלי עיון, ובכל יום ויום יכול להתחדש מוחו :

וזה פירוש הפסוק, **ויהי אחר הדברים**. פירוש אדם שהוא תמיד בשוה, שאינו יכול לבוא להתחדש המוחין. שהוא בקטנות המוחין, שהיא [י] בחי' אלקים דינין, שזהו בחי' **אחר הדברים** כנ"ל. **והאלקים נסה**, היינו לנסות ולהרים את בחי' המוחין דקטנות, שהם בחי' **אלקים**. זה זוכין ע"י בחי' אברהם שהוא בחי' אהבה. כי ע"י תשובה מאהבה, זוכין למוחין דגדלות, שהם בחי' חסדים ורחמים כנ"ל. וזהו **והאלקים נסה, את אברהם**. שע"י בחי' אברהם מנסין ומרימין את המוחין דקטנות שהם בחי' אלקים, וזוכין למוחין דגדלות כנ"ל : וזה פירוש הזוהר הקדוש [יא] מסטרא דימינא מוחא חוורא. פירוש ממדת אהבה נעשה שכלו צח ככסף, הה"ד [יב] **זרע אברהם אוהבי**. כי המוח נקרא **זרע אברהם אוהבי**, שהיא מדת אהבה, שממדה זאת בא לשכל צח כנ"ל : יג

עז [יד] (זכרי' יד) **והיה ה' למלך על כל הארץ**. דהנה הכלל הוא, שכל מה שאנו עושים הן התפלה והן לימוד הוא כדי שיתגלה מלכותו יתברך. כי ההבל פה הוא בחי' ה'. והקול הוא בהמשכה הוא בחי' ו'. וכשלומד או מתפלל בדו"ר נתגלה בחי' י"ה {תקון י' [טז]}, וכשלומד הלכה באופן זה בורא עולם אחד. וכשלומד כל המסכתא, נעשה מטרוניתא, והלכות הן עלמין דילה {בהקדמת התיקונים דף יד} כי אין מלך בלא עם [יו]. וזה **והיה ה' למלך על כל הארץ** שנתגלה מלכותו: יח[מבואר למעיין שחסר כאן רובו ככלו יט, כי עיקר המכוון חסר מן הספר ולא זכיתי לעמוד כלל על דברים אלו] : כ

עה [כא] (שמואל א' ב) **ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו**. הנה יש בזה בחי' משיח ורוה"ק ויחוד קב"ה ושכינתי' ותחי'. כי תחלת הבריאה הי' כדי שיתגלה מדת מלכותו [כב]. ומחמת גודל הארתו לא היה באפשרי לקבל, והוכרח להתצמצם בתוך עולמות [כג]. וזה (תהלים קמה) **מלכותך מלכות כל עולמים**, היינו שמדת מלכות התלבש בתוך עולמות, כדי שנוכל לקבל. ואין מי שיקבל עול מלכותו, לכן יוצאות נפשות ישראל שיקבלו עול מלכותו, כי אין מלך בלא עם [כד]. ומאין יוצאות נפשות ישראל מעולם הדיבור. וזהו (ש"ה ה) **נפשי יצאה בדברו**, היינו שנפשות ישראל יוצאות מעולם הדבור. והדיבור הוא בחי' מלכות כמ"ש אליהו [כה] מלכות פה. ובחינות שכינה גם כן, כי שוכנת אתם תמיד בלי הפסק רגע כמ"ש (ויקרא יו) **השוכן אתם בתוך טומאתם** (כו). והוא בחי' [כז] **אם הבנים**. היינו כמו שהאם הולכת תמיד עם בניה, ואינה שוכחת אותם, כן הדיבור שהוא בחי' שכינה הולכת עם האדם תמיד. וזהו (ירמי' לא) **כי מדי דברי בו זכור אזכרנו**, היינו כמו שאמרנו, שהדיבור זוכרת אותו תמיד, והולכת עמו אפילו במקום הטנופת. וזהו בחי' גלות השכינה, שהדיבור שהוא בחי' השכינה בגלות ונתאלם, כמ"ש (תהלים לט) **נאלמתי דומיה**. וזהו (תהלים נח) **האמנם אלם צדק תדברון**, היינו כי צדק זה מלכותא קדישא כנודע [כח]. ומלכות הוא הדיבור כנ"ל, כשהוא בגלות הוא אלם. ולכן במה שפגם יתקן, [כט] היינו ווידוי דברים. כמש"ה (הושע יד) **קחו עמכם דברים**, שיתוודה תמיד בכל לבו **נוכח פני אדני** [ל]. **אזי ושובו אל ה'** [לא], שישיבו [לב] כל הדברים שפגם אל שרשו. וזהו בחי' יחוד קוב"ה ושכינתיה, כי מייחד הדיבור שהוא בחי' השכינה כנ"ל אל ה'. וזהו ג"כ שאמר הכתוב (ישעיה מ) **ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר** [לג], היינו כשמייחד הדיבור עם ה' שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה כנ"ל, אזי **ונגלה כבוד ה'**. כבוד זו שכינה כנודע [לד]. היינו שנתגלה ונתגדל הארת השכינה שהוא בחי' מלכות. כי עכשיו נקטן אורה ונחלש כחה, כמ"ש בזוה"ק [לה] שהשכינה צווחת **ממכוני באשישות וכו' כי חולת אהבה אני** [לו], היינו אהבת ישראל, שאני שוכן אתם אפילו בתוך טומאותם. וזהו גלות השכינה. אבל כמו שאמרנו [לז]שיתקן פרצוף מלכות וייחד הדיבור שהוא בחי' מלכות ובחי' שכינה עם ה', יתגלה ויתגדל אורה של פרצוף מלכות. וזהו (משלי יו) **באור פני מלך חיים**, היינו [לח]שיתן הארה בפרצוף מלכות יכול לחיות, כי שואב חיים ממדת

א כעין לשון רבנו בתורה לה אות א'

ב * בראשית ג' ז'

ג תורה טו אות ו', תורה טז, תורה כא סוף אות ב', תורה כז אות ו', סוף תורה נט, תורה עד, רכה, תורה מ' תנינא, עב תנינא, שיחות הר"ן רסא.

ד עיין תורה ז' תנינא אות ח' שאצל הצדיק מיד שאומר קושיא נופל בדעתו התירוץ ומיד כשאומר תירוץ נכנס המקוף הבא ונופל בדעתו עוד קושיא ואם לא ישתוק חוזר חלילה בלא הפסק

ה בראשית כב א'

ו עיין עץ חיים שער הכללים פרק יג ובשער כ' פ"א. ושער כב פ"א. שער הכוונות דרושי הציצית דרוש ה'. לעיל תורה כא [דף לא.] ותורה עד [דף צ.]

ז שמואל–א ב' ג'

ח בדפו"ר- ליבר, בתקפא ברגר- ליבר בתקפא- גיסין ואוצר- לבר בתרלד- לבר, בתרלו – ליבר, מתרצו - לבר

ט ירמיהו ג' כב

י גם בדפו"ר ותרלד- להתחדש, ומתרלו- להתחדשות

יא גם בדפו"ר ותרלד- שהיא, ומתרלו- שהוא

יב תיקון ע' הנ"ל בתחילת התורה

יג ישעיהו מא ח'

יד תורה עז בדפו"ר צילום 135 סוף טור א

טו תורה זו היא מלשון החברים כמבואר בסוף תורה קח ולא ידוע היכן ומתי נאמרה

טז דף כה:

יז רבינו בחיי וישב לח ל ד"ה ועל דרך הקבלה ובהקדמה לפרשת בלק כב ב'. ולעיל תורה טו אות ז [דף כא.] ותורה יז [דף כב סוף ע"א] ותורה מט אות א [דף נז.] ולקמן תורה קלה ותורה ריט

יח מוהרנ"ת בתקפא

יט גם בתרלד - ככלו, מתרלו - ככולו

כ תורה עח דפו"ר צילום 135 טור ב

כא תורה זו היא מלשון החברים כמבואר לקמן בסוף תורה קח היא נאמרה בזלאטיפאליע בראש השנה תקסא (שחל בשבת ויום ראשון) (חי"מ נט)

כב עיין בספר מבוא שערים להאריז"ל בתחילתו "כי אינו יכול להקרא מלך אלא לאחר בריאת העולם". ובספר למודי אצילות למהרח"ו ד"ה הקדמה לספרא דצניעותא (דף לד במהדורת תרנז) "בתחילת רצונו ית' להיות שולטן ומלך". ועיין תורה ד' אות ט' [דף ד.] וריש תורה מט.

כג כמבואר בע"ח ריש שער הכללים ובתחילת אוצרות חיים

כד כנ"ל סוף תורה עז

כה בפתח אליהו

כו **עיין יומא נז. ובמדבר רבה נשא פרשה ז'** [פסקא ח]

כז * תהלים קיג

כח * פתח אליהו

כט עיין תורה קעה

ל לשה"כ איכה ב' יט

לא סוף פסוק הנ"ל בהושע

לב גם בתרלד- שישיבו, דפו"ר ומתרלו- שישובו

לג מתרצו - דבר

לד ציוני עה"ת ויגש עה"פ אנכי האל בית אל. הלכות הכסא לרבי אלעזר מגרמזיא ריש הלכות הכבוד. ספר עבודת הקדש לרבי מאיר גבאי ח"ג פמ"ט. עמק המלך שער ו' ספל"ג.

לה * בתיקון ו' מהי"א תיקונים אחרונים

לו שיר השירים ב' ה'

לז בתשכט - שנ"י

לח בתשכט - שנ"י

בראשית ג (ז) וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:

בראשית וירא כב (א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי:

שמואל א ב (ג) אַל תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְּבֹהָה גְּבֹהָה יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דֵּעוֹת יְקֹוָק וְלֹא נִתְכְּנוּ עֲלִלוֹת:

תהילים נב (ג) מָה תִּתְהַלֵּל בָּרָעָה הַגִּבּוֹר חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם:

תהילים קיט (קנו) רַחֲמֶיךָ רַבִּים יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּנִי:

דברים ל (ו) וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

ירמיהו ג (כב) שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנֵּנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְקֹוָק אֱלֹהֵינוּ:

ישעיהו מא (ח) וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אַבְרָהָם אֹהֲבִי:

תורה עז

זכריה יד (ט) וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

תורה עח

שמואל–א ב (י) יְהוָה יֵחַתּוּ מְרִיבָו (וּמְרִיבָיו) עָלָו (וְעָלָיו) בַּשָּׁמַיִם יַרְעֵם יְהוָה יָדִין אַפְסֵי אָרֶץ וְיִתֶּן עֹז לְמַלְכּוֹ וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ:

תהילים קמה (יג) מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדֹר:

שיר השירים ה (ו) פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי:

תהילים קיג (ט) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

ירמיה לא (יט) הֲבֵן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שַׁעֲשֻׁעִים כִּי מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הָמוּ מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נְאֻם יְהוָה:

תהילים לט (ג) נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וְכְאֵבִי נֶעְכָּר:

תהילים נח (ב) הָאֻמְנָם אֵלֶּם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם:

הושע יד (ג) קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח טוּב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ:

איכה ב (יט) קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִךְ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: ס

ישעיה מ (ה) וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דִּבֵּר:

שיר השירים ב (ה) סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי:

משלי טז (טו) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעָב מַלְקוֹשׁ

מאמר ויהי אחר הדברים

מספה״ק ליקוטי מוהר״ן

לְשׁוֹן החברים /ב\

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בתורה זו מבאר רבינו מדת הבטחון שהיא שלימות האמונה דהיינו כשהאמונה כל כך בחוזק עד שכל הסתכלותו ותקוותו למילוי כל חסרון היא רק אליו ית׳ ובטוח בו ית׳ כתינוק בחיק אמו שמאמין שהיא כל יכול ובכל רגע חושבת כיצד למלא חסרונו, בלא שום דאגה כלל.
ומתבאר שמדרגות האמונה תלוי בהשגת האמת (עיין תורה ז׳ צדק כד אתחבר בה אמת נעשית אמונה) שתלוי בהגדלת השכל וזיכוך המידות. וכפי צחות שכלו זוכה לראות בעיני שכלו את הש״י, בלא מאמץ כלל לכווין.
עוד מבאר שכפי ההסתכלות כן עושה כלי לשפע המוכן לרדת לו תמיד, שירד בעתו הטוב לו.

ליקוטי הלכות

או״ח משא ומתן הלכה ד׳
יו״ד ריבית הלכה ג׳ אות א׳ בטחון עושה כלי

שיחות השייך לתורה זו

תורה ע״ו שבליקוטי–מוהר״ן חלק א׳, אף אמנם שהתורה הזאת היא מלשון החברים שלא נכתבה יפה כלל, אף–על–פי–כן המדקדק ומעיין בה, ימצא גם שם הקדמות וחידושים נפלאים, כי כל דיבור ודיבור שיצא מפי רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה עמוק ונורא מאוד: (ליקו״ה משא ומתן ד׳ א׳, מובא בשיש״ק ח״א, סעיף ט״ו).

הקדמה

רבינו מבאר בתורה זו כיצד הצדיק האמת מקיים שוויתי ה׳ לנגדי תמיד בכל רגע תמיד, וכיצד השוויתי שלו הוא בבחי׳ ראייה ממש, כי ע״י ששכלו צח עי״ז עיני שכלו כל כך זכים עד שבלא שום מאמץ ובלא לעיון רואה למרחקים (דהיינו את הקב״ה שהוא רחוק כמ״ש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, כי עינים על שם החכמה נאמר וחכמה נקראת רחוק כמבואר בתורה לה וכמבואר בתורה פג תנינא)
וראייה כזו היא בחי׳ שלימות האמונה, דהיינו בטחון שמרגיש תמיד אצל הש״י כגמול עלי אמו, בלא שום דאגה כלל.
ולזה צריך תשובה מאהבה שמוחקת לגמרי את כל העבירות עד שלא נשאר שום רושם כלל, ואזי שכלו צח בלא שום מפריע.
עוד צריך לזה להגדיל את שכלו, דהיינו להתרגל להסתכלות בעיני שכלו לבד על כל דבר, וזה ע״י שיודע את סוד ההתחדשות, שהוא בחי׳ ביטולה של תורה היא קיומה.
ולתשובה מאהבה וסוד ההתחדשות זוכים רק ע״י התקרבות לצדיקים.
ומי שזוכה לשכל צח והסתכלות כנ״ל, זוכה להנהגת חסד ורחמים, אבל מי שאין שכלו צח הוא בחי׳ דינים, ולכן צריך להתאמץ כדי לראות למרחקים, דהיינו לקיים שוויתי ה׳ לנגדי כראוי, וכן בתורה ותפלה צריך מאמץ גדול לכוון מחשבתו.
ובזה יתבאר החילוק שבין כל הצדיקים לצדיק האמת, שאצלם רואים כוונה מיוחדת בעבודת ה׳, ואילו אצל הצדיק הגדול לא רואים כלום, שום קדושה מיוחדת, כי דייקא צדיק האמת כיון שהוא תמיד בבחי׳ ראייה בלא עיון ובלא מאמץ, אין אצלו חילוק בין משא ומתן לתפלה, אבל צדיק אחר צריך עיון גדול ומאמץ כדי לכוון מחשבתו, לכן רואים עליו קדושה יתירה כלפי חוץ.
ובתורה רמג רבנו מבאר זאת עפ״י משנה ידים פ״ג כל הספרים קדש ושיר השירים קדש קדשים, דהיינו אע״פ שמשלי וקהלת מלאים מוסר וחכמה ולעומת זה שיר השירים נדמה ללשון גס של קל שבקלים, אעפ״כ דייקא הוא הקדש קדשים, והכי נמי הצדיק האמת. וע״כ דייקא במשה רבינו חשדו באשת איש ולא בצדיקים גדולים אחרים.

א אב תשסג ב׳ סיון תשעג הגה ותיקונים אב תשפב

ב **תורה זו** היא לשון החברים כפי שמבואר בסוף תורה קח וכתב שם שאין הלשון מדוייק וכן מבואר בעוד כמה מקומות שלשון החברים אינו מדוייק כי לא ירד לעומק כוונת דברי רבנו כמו מוהרנ״ת, לכן קשה לדייק בתורה זו כי קשה לדעת היכן חסרון ההבנה הוא מצידי והיכן מצד הכותב.

הבטחון

הרמב״ן בספרו אמונה ובטחון/[ג] כותב ״לא כל המאמין בוטח אבל הבוטח בודאי מאמין״. כי בטחון הוא פרי האמונה דהיינו שלימות האמונה.

כידוע אמונה מורכבת משתי בחי׳ אחת הביטול בחי׳ פתי מאמין לכל דבר, אבל כדי שתהיה אמונה קדושה צריך להאמין באמת, וזה הבחי׳ השניה. נמצא שיש ג׳ בחי׳ באמונה אחת כשמאמין לכל דבר ואזי מסתמא מאמין גם בשקר דהיינו עבודה זרה, ובחי׳ שניה הנקראת צדק שמאמין באמת אבל כיון שהאמת המאירה לו היא חלשה מקיים את המצוות רק מתוך הכרח בלא חשק ובלא חיות. וכשאמת מציאותו ית׳ ורוממותו והשגחתו ית׳ מאירה באור גדול אזי נקראת אמונה, ואז ככל שהאמת מאירה בחוזק יותר כך האמונה ביותר חיות ואזי מקיים רצונו ית׳ ביותר מסירות נפש, וכשהיא מאירה כל כך בחוזק עד שכל תקוותו לכל מילוי חסרון הוא רק ממנו ית׳ וכל הסתכלותו בתקווה רק אליו ית׳ ובטוח בו ית׳ בלא שום דאגת המחר זו מדרגת הבטחון.

נמצא ששלימות האמונה היא ע״י שהאמונה נעשית שכל הנקנה, דהיינו שירדה לבחי׳ כח ההחלטה וגמירות הדעת, ויצאה מכל אפשרות לשינוי, שזה מתכונות הנצח והוד/[ד] (שהם בחי׳ רגלין שמוליכים את השפע אל ההגשמה להיות מוכן להשפיע אותו למלכות. אבל לפני כן מבשלים את השפע/[ה] ומחליטים אותו שלא יהיה ניתן לשינוי. כי א״א להוליך את השפע אלא ע״י שתחילה אורזים אותו היטב בבחי׳ (דברים יד כה) וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום) ואז האמונה נקראת בטחון, דהיינו בכל מדרגת אמונה, כשהאמונה שבמדרגה זו, נעשית אצלו שכל הנקנה, שלא ניתן לשינוי, אזי היא נקראת בטחון של אותה מדרגה. לכן הכליות נקראות ״בטוחות״ (תהלים נא ח׳), כי כליות יועצות (ברכות סא.), ועיצה היא התמצית המעשית של החכמה, הנחלטת לפני שמייעץ אותה לזולתו, והכי נמי הטפה היורדת מהמח נחלטת בכליות. וכמבואר בלק״ה/[ו] זה לשונו שצריכין לבטוח בה׳ ואסור לחשוב מיום לחבירו. כי הבטחון הוא הבישול והגמר של השפע כמובא בדברי רבינו נ״י במאמר פתח ר׳ שמעון ואמר עת לעשות לה׳ וכו׳ (בתורה ס׳) שבטחני הדור הם כלי ההולדה, בחי׳ כליות שהם נקראין בטוחות, שעל ידי הבטחון נגמר ונתבשל השפע./[ז]

[ג] **ספר האמונה והבטחון** לרמב״ן פרק א – האמונה והבטחון הם שני ענינים שהאחד צריך לחבירו ואין חבירו צריך לו, שהאמונה קודמת לבטחון ומתקיימת בלב המאמין אע״פ שאין הבטחון עמה ואינה צריכה לו בקיומה ולפיכך אינה מורה עליו. אבל הבטחון הוא מורה עליה שאי אפשר לו להיות קודם לה ולא להתקיים בלעדיה. וכל הבוטח יקרא מאמין אך לא כל המאמין יקרא בוטח, כי האמונה כמו האילן והבטחון כמו הפרי.

[ד] **נצח והוד** בכלליות הם הרגלים דהיינו כלי הולכה. אבל יש להם עוד תכונות ועוד כנויים כל כינוי מגלה תכונה אחרת. **הם** נקראים **כליות יועצות** זה כיוון שכמו הכליות יש כאן עוד כמו מסנן את ההרגשות על אופן ההשפעה שקיבל מהחג״ת לעצות מעשיות כדי שיהיו ראויים למקבל ונקראים **ביעין** דהיינו בחי׳ הלבשתו במשל או עיצה מעשית והגשמתו קצת כדי להשפיעו. וכן נקראים **שחקים** כי על ידם שוחק ומפרר הדברים להגישם מעט מעט לפי כח המקבל. ונקראים גם **רגלין** כידוע שנצח והוד ויסוד הם כלי ההשפעה, כי היסוד הוא ההתקשרות בעצמה, והנו״ה שנקראים רגלין הם נותנים את בחי׳ כח ההולכה של הדבר שרוצים להשפיע אל המקבל. ונקראים **שפתים**, ונקראים **רגלי דאיניש ערבין ליה**, שהכוונה לדיבור בשפתיים בלבד והליכה ברגלין לבד, מכח ההרגל, ולא שהדעת מוליך, דהיינו שיש כאן רק כח ההליכה עצמה, בבחי׳ דיבור או מעשה. עוד הם נקראים **למודי ה׳** עיין תורה כב. וכן נקראים **ה׳ צבקות ואלקים צבאות** כי צבא הוא היוצא החוצה לכבוש.

בדרך כלל נצח הוד קשורים ליסוד וכך בכל השפעה רוחנית היא נעשית ע״י נה״י והכוונה שהנצח והוד הם כח ההולכה של השפע דרך היסוד אל המקבל. וא״א להוליך את השפע אלא ע״י שתחילה אורזים אותו היטב בבחי׳ וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום. והגשמה והולכה של השפע אל המקבל דרך היסוד היא באופן ש**הנצח** הוא בקו הימין הוא מדרגה מגושמת ומעשית יותר של החסד (שהוא כח ההשפעה בעצמו) והוא תכונת ההתגברות והעזות והיציאה מהגבול וניצוח המניעות שיש על ההשפעה הן מבחוץ והן מצד עצמו לנצח את המניעות שיש לו להקדיש מעצמו ומזמנו להשפיע לזולת. **והוד** הוא בקו השמאל דהיינו צד גבורה והצמצום אבל בבחי׳ כלי המעשה דהיינו שמודה למניעות ומצמצם קצת את ההשפעה וכן כלפי עצמו שמבטל עצמו כלפי המקבל ויורד אליו ומבטל זמנו ומודה שזה יותר חשוב מעסקיו.

[ה] **מבשלים את השפע** – להבין המושג בישול השפע – מבואר בספרים עיין משנת חב״ד חשון תש״ס ובטל אורות ח״א פ״ב אות ד׳ הענין הוא שהחכמה הוא הדבר שאותו צריך להשפיע והוא מתגלה בבינה כוולד המתגלה רק בבטן אמו והדעת מורידו למידות חסד וגבורה שמכוונת בת״ת כמה להשפיע ולמדוד את הדברים שיתאימו לכלי השומע אח״כ יורד לנצח והוד שהם כלי המעשה סוף הדבר וכבר נקראים כלי ההשפעה למלכות.

[ו] **עיין ליקוטי הלכות** יורה דעה הלכות נותן טעם לפגם הלכה א׳ (עפ״י תורה יט) וזה בחי׳ בטחון שצריכין לבטוח בה׳ ואסור לחשוב מיום לחבירו. כי הבטחון הוא הבישול והגמר של השפע כמובא בדברי רבינו נ״י במאמר פתח ר׳ שמעון ואמר עת לעשות לה׳ וכו׳ (בסי׳ ס׳) שבטחני הדור הם כלי ההולדה בחי׳ כליות שהם נקראין בטוחות שעל ידי הבטחון נגמר ונתבשל השפע. **עוד עי״ש** – וע״כ המן שעיקר ירידתו הי׳ בבחי׳ בטחון כידוע שהמן הוא בבחינת בטחון. וע״כ היו צריכין בטחון חזק מאד והיו אסורים להשהות כלל מיום לחבירו, ותיכף שהיו משהין אותו נתקלקל לגמרי כ״ש וירם תולעים ויבאש. וע״כ לא היה המן צריך בישול עוד כי נגמר כולו לגמרי ע״י הבטחון שהיה בשלימות אז כי הבטחון הוא בחי׳ בישול כנ״ל:

[ז] **וזה בחי׳ בטחון** כי אמונה היא חכמה גדולה שיודע לְמה ראוי לבטל את שכלו ולהאמין וככל שגם יודע זאת בדעת ומפנים זאת בכל מידותיו כן גדלה האמונה וכשהדבר ברור לו מאד ומוחלט אצלו לגמרי שא״א להזיזו בשום אופן זה שלימות האמונה **נמצא ששלימות האמונה היא ע״י שהאמונה ירדה לבחי׳ כח ההחלטה וגמירות הדעת ויצאה מכל אפשרות לשינוי שזה מתכונות הנצח והוד ואז היא נקראת בטחון.**

וצ״ע כיון שרבינו מגדיר את הבטחון כאן כהסתכלות שהיא בחי׳ חכמה, מה הקשר לנו״ה. ונ״ל שבאמת ההסתכלות היא חכמה, אבל מה שנועל את ההסתכלות שלא תיהיה לשום מקום אחר, ונעשה כל כך נעול שלא לפנות לשום כח אחר מלבדו ית׳ ולקיים עיני רק אליך ישברו, אזי ההסתכלות היא שכל הנקנה, וזו תכונת הנצח והוד כנ״ל.

ידוע ומבואר בספרים/[ח] שהבטחון הוא בחי׳ כגמול עלי אמו, שבוטח בה שלא יחסר לו מה שצריך, ואין לו דאגה כלל. ורבינו שמבאר שבטחון בחי׳ הסתכלות להש״י תמיד, בחי׳ ״עיני כל אליך ישברו״, נראה שכוונתו לכלול את הגדר הנ״ל, בתוך עניין ההסתכלות. ומה שרבינו לא מזכיר חוסר דאגה, נראה כוונתו שע״י הסתכלות גם סרה הדאגה/[ט]. אבל חוסר דאגה בלא הסתכלות, אולי אדרבה יכול להביא לשכחה.

דהיינו שהבטחון מורכב משני דברים, דהיינו הסתכלות המביאה לחוסר דאגה. וכל אחד מהם נבחן במצב ההפכי של חבירו, כי ההסתכלות נבחנת דווקא כשיש סיכוי ע״י השתדלות למלא חסרונו, ואע״פ כן לא פונה אליה, אלא אל הש״י לבדו. אבל הדאגה נבחנת כשלא רואים שום סיכוי כלל למלא חסרונו אפילו בהשתדלות, ואעפ״כ לא דואג כלל.

עוד מבאר כאן רבנו שע״י הסתכלות אפשר לא רק לזכות לבטחון, אלא גם להמשיך את השפע שמצפה לו בזמן שלפי השגתו, כי ההסתכלות עושה גבול וכלי.

ומכלל דברי רבנו מבואר שעיקר עניין הסתכלות תלוי בשכל צח, שהיא ראיה בעיני השכל למרחוק, בלא שיצטרך למאמץ ועיון גדול, לפי זה משמע שעניין הבטחון בשלימות הוא מדרגה עצומה של גדולי הצדיקים.

ולמעשה, לכל אדם, מבואר בחיי מוהר״ן סימן תצט/[י] וסימן תק/[יא] שרבנו הרבה לשבח את ההנהגה שלא ישאיר אצלו ממון מיום לחבירו, (דהיינו חוסר דאגה הנ״ל) ואמר שֶׁצְּרִיכִין לִהְיוֹת לָזֶה בְּרִיָּה גָּדוֹל, לִהְיוֹת חָזָק בְּהַבִּטָּחוֹן, וְלַעֲמד עַל עָמְדוֹ, (דהיינו הסתכלות מוחלטת כנ״ל) כִּי אִם שׁוֹגִים בָּזֶה תְּנוּעָה קַלָּה בְּעָלְמָא לֹא טוֹב. וּכְפִי הַמּוּבָן מִדְּבָרָיו אָז הָיָה שֶׁהָיָה חָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְזַכּוֹת אוֹתָנוּ לְהַגִּיעַ לַהַנְהָגָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת לְמַדְרֵגַת בִּטָּחוֹן הַנַּ״ל לִבְלִי לְהַנִּיחַ שׁוּם מָמוֹן מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ:

צ״ע לאיזה שגיאה מתכון רבנו שפוגמת בבטחון? ואולי כוונתו שלא קשה לעשות זאת למעשה, דהיינו לחלק כל ממונו לצדקה בלי להשאיר כלום מיום לחבירו, אבל צריך שיהיה בגלל בטחון, ולא ע״י שמפקיר עצמו, כי אם בדעתו אינו שלם לגמרי שוודאי רק הקב״ה יפרנסו כפי צרכו, אלא רק מפקיר עצמו שלא אכפת לו אם לא יתפרנס, דהיינו שיש גם צד בדעתו שהקב״ה לא יפרנסו, אין זה בטחון שלם.

ועיין חיי מוהר״ן אות תקא/[יב] שאמר טוב שיהיה לו מעמד פרנסה, כי במקום לחזק עצמו כ״פ בבטחון, יעשה עבודה אחרת, ואעפ״כ אמר העיקר הבטחון ואמר בזה הלשון ״נאר בטחון״.

גם עיין תורה רכה שמבאר עניין הבטחון עפ״י המבואר כאן, ומבאר שצדקה היא גדר אדם בהקדמת הזוהר (יג:) ג״ש ״נעשה אדם״ ו״האיש אשר עשיתי עמו״, שרות אמרה לנעמי אני עשיתי את בועז לאיש ע״י שקבלתי ממנו צדקה. (הובא בתורה לז). ומעלת הצדקה תלויה במדת מדרגת הבטחון, נמצא שבמדרגת

[ח] **עיין חובות הלבבות** וז״ל: ״מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו על פי יכולתו״. עכ״ל . כלומר, בטחון בה׳ אינו בטחון כי בטוח שמשאלות לבו של האדם יתגשמו לטובה, אלא בטחון כי ה׳ עושה מה שלפי שיקול דעתו הוא מכוון לטובת האדם.

[ט] **עיין לק״ה הרשאה** ג׳ אות כ׳ – בטחון שלא ידאג ועיקרו בחי׳ יראה שלימה שנשמר מיראות נפולות. ועיין ספר המדות ערך בטחון אות ט׳ שע״י בטחון ניצול מדאגה. משמע שזה לא מגדרי הבטחון אלא תוצאה של בטחון וצ״ע.

[י] **חיי מוהר״ן** אות תצט (נו) פַּעַם אַחַת סִפֵּר מֵעִנְיַן הַבִּטָּחוֹן וְאָמַר שֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים שֶׁאֵין מַנִּיחִים אֶצְלָם מָמוֹן מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מִכַּמָּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ לְפָנֵינוּ, כִּגּוֹן הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְהַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב אֱלִימֶלֶךְ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְפַזְּרִים כָּל הַמָּמוֹן שֶׁהָיָה בְּיָדָם וְלֹא הִנִּיחוּ אֶצְלָם שׁוּם מָמוֹן מִיּוֹם לְחֲבֵרוֹ. וְאָמַר שֶׁצְּרִיכִין לִהְיוֹת לָזֶה בְּרִיָּה גָּדוֹל לִהְיוֹת חָזָק בְּהַבִּטָּחוֹן וְלַעֲמד עַל עָמְדוֹ, כִּי אִם שׁוֹגִים בָּזֶה תְּנוּעָה קַלָּה בְּעָלְמָא לֹא טוֹב. אֲבָל יֵשׁ מַעֲלָה גְּבוֹהָה יְתֵרָה בְּיוֹתֵר דְּהַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמִתִּי יַחֲזִיק אֶצְלוֹ הַמָּמוֹן, וְזֶה קָשֶׁה יוֹתֵר. הַיְנוּ כִּי עֲבוֹדָה זוֹ גְּבוֹהָה וּכְבֵדָה בְּיוֹתֵר, כִּי הוּא זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לֹא הָיָה מִתְנַהֵג הַנְהָגָה הַנַּ״ל. וְאָמַר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁזֶּה קָשֶׁה וְכָבֵד יוֹתֵר הַרְבֵּה. וְהוֹכִיחַ וּבֵרַר לְעֵינֵינוּ שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ מַחֲזִיקִים אֶצְלָם מָמוֹן. כִּי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הָיוּ כֻּלָּם עֲשִׁירִים מַפְלָגִים. וְיַעֲקֹב אֲבִינוּ כְּשֶׁבָּא לִשְׁכֶּם קָנָה מִיָּד חֶלְקַת הַשָּׂדֶה, וְהֵיכָן הָיוּ לוֹ מָעוֹת כָּל כָּךְ. וְכֵן אַבְרָהָם כְּשֶׁקָּנָה מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה וְכֵן מִבֹּאר עוֹד מֵהַפְּסוּקִים וּמִדְּרָשִׁים שֶׁהָיָה מַנִּח אֶצְלָם מָעוֹת. וְאָמַר שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ גְּבוֹהָה וּכְבֵדָה יוֹתֵר אֵצֶל גְּדוֹלֵי הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים הַמַּפְלָגִים בְּמַעֲלָה גְּבוֹהָה בְּיוֹתֵר:

[יא] **חיי מוהר״ן** אות תק (נז) אֲבָל הִרְבָּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ מִשֻּׁבָּח מַעֲלַת הַנְהָגָה הָרִאשׁוֹנָה הַנַּ״ל הַיְנוּ לְפַזֵּר הַמָּעוֹת בְּכָל יוֹם לִצְדָקָה וְעַל הִצְטָרְכוּתוֹ הַמְכֻרָּח, וְלֹא יַנִּיחַ כְּלָל מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ. כִּי לָאֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים הָרוֹצִים לִזְכּוֹת לְנַפְשָׁם לָאֶחָז בְּדַרְכֵי הַצַּדִּיקִים, בְּוַדַּאי טוֹב לִפְנֵיהֶם הַנְהָגָה הָרִאשׁוֹנָה הַנַּ״ל. הַיְנוּ לִבְלִי לְהַנִּיחַ אֶצְלוֹ הַמָּמוֹן כְּלָל מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ. וְהִפְלִיג בְּשֶׁבַח מַעֲלַת הַנְהָגָה זוֹ וְהָאֲרִיךְ בְּשִׁיחָה זֹאת. וּכְפִי הַמּוּבָן מִדְּבָרָיו אָז הָיָה שֶׁהָיָה חָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְזַכּוֹת אוֹתָנוּ לְהַגִּיעַ לַהַנְהָגָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת לְמַדְרֵגַת בִּטָּחוֹן הַנַּ״ל לִבְלִי לְהַנִּיחַ שׁוּם מָמוֹן מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ:

[יב] **חיי מוהר״ן** אות תקא (נח) מִכְּבָר אָמַר שֶׁחָפֵץ מְאד שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ פַּרְנָסָה. אַף עַל פִּי שֶׁבִּטָּחוֹן גַּם כֵּן טוֹב מְאד, אַף עַל פִּי כֵן טוֹב מְאד כְּשֶׁזּוֹכִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעֲמַד פַּרְנָסָה, כִּי בְּמָקוֹם עֲבוֹדַת הַבִּטָּחוֹן זֶה יַעֲשֶׂה עֲבוֹדָה אַחֶרֶת. כְּלוֹמַר כִּי אִם לֹא יִהְיֶה לוֹ מַעֲמַד פַּרְנָסָה וְיִהְיֶה לוֹ בִּלְבּוּל הַדַּעַת מֵהַפַּרְנָסָה וְיִצְטָרֵךְ בְּכָל פַּעַם לְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן, בְּמָקוֹם זֶה יַעֲסֹק בַּעֲבוֹדָה אַחֶרֶת וְהִתְחַזְּקוּת אַחֵר בִּשְׁאָר עִנְיְנֵי עֲבוֹדַת ה׳, וְהֶבֶן. וְאַף עַל פִּי כֵן אָמַר שֶׁהָעִקָּר הוּא בִּטָּחוֹן, וְאָמַר בָּזֶה הַלָּשׁוֹן נָאר בִּטָּחוֹן:

הבטחון תלוי הגדר אדם, ומבאר שם שגם הדבור הוא גדר אדם בכל מדרגותיו מדבור של גוי עד נבואה ממש, תלוי במדרגת הבטחון, דהיינו בשכל שהוא בחי׳ עיני כל אליך ישברו עי״ש.

עד כאן הקדמה

*

תורה עו [יג][יד]

(בראשית כב) ויהי אחר הדברים האלה והאלקים[טו] נסה את אברהם :

בסוף התורה רבנו מפרש את הפסוק הזה לפי המבואר בתורה זו– דהיינו שאדם שהוא תמיד בשוה, שאינו יכול לבוא להתחדשות המחין. שהוא בקטנות המחין, שהוא בחינת אלקים, דינין, שזהו בחינת ״אחר הדברים״ כנ״ל. ״והאלקים נסה״, הינו לנסות ולהרים את בחינת המחין דקטנות, שהם בחינת אלקים. זה זוכין, על ידי בחינת ״אברהם״, שהוא בחינת אהבה. כי על ידי תשובה מאהבה, זוכין למוחין דגדלות, שהם בחינת חסדים ורחמים כנ״ל. וזהו ״והאלקים נסה, את אברהם״. שעל ידי בחינת אברהם, מנסין ומרימין את המחין דקטנות, שהם בחינת אלקים, וזוכין למוחין דגדלות.

פסוק זה הוא הפותח את פרשת עקדת יצחק, שהיא הנסיון האחרון/[טז]\ של אברהם אבינו, ובו השלים את מדתו מדת החסד/[יז]\

וזה פרוש הזהר הקדוש: ׳מסטרא דימינא מחא חורא׳. פרוש: ממדת אהבה נעשה שכלו צח ככסף, הדא הוא דכתיב: ״זרע אברהם אוהבי״. כי המח נקרא ׳זרע אברהם אוהבי׳, שהיא מדת אהבה, שממדה זאת בא לשכל צח.

איתא בת״ז תיקון ע׳ דף קיח ע״א [יח]/[יט]\, **מסטרא דימינא מוחא חוורא ככספא** פי׳ מצד ימין המח הוא לבן ככסף **הה״ד** [כ] **זרע אברהם אוהבי :** הפרוש הפשוט הוא כי ימין רומז למדת החסד שהיא זרוע ימין, וגם הצבע הלבן רומז למדת החסד. ואברהם אבינו תיקן בשלימות את מדת החסד, לכן נקרא אוהבי, כי אהבה היא מדת החסד.

כדי לבאר כיצד זוכים לקיים שוויתי ה׳ לנגדי תמיד, תחילה מבאר רבינו כיצד היא הראייה הגשמית וממנה נלמד על הראיה השכלית. ומבאר רבנו שבראיה יש אור ישר היוצא מהעין אל הדבר ומכה בו ונעשה אור

[יג] תורה עו מתחיל בדפו״ר צילום 138 טור א

[יד] תורה זו היא מלשון החברים כמבואר לקמן בסוף תורה קח ובלק״ה מו״מ הלכה ד׳ ולא ידוע היכן ומתי נאמרה.

[טו] מתרלו - והאלהים

[טז] **לפי דעת רוב המפרשים.** ראה רמב״ם ורש״י ורע״ב ורבנו בחיי על אבות ה׳ ג׳. ויש מונים (רבנו יונה) את העקדה תשיעי ואת קבורת שרה עשירי.

[יז] **כך נראה לומר** כיון שידוע שהשלים ותיקן מדת החסד בשלימות כמבואר **בספר הבהיר** המיוחס לרבי נחוניה בן הקנה אות קצא אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד שם במקומי. עכ״ל. **(תימה** הרי חסד הוא שם תואר, ולא בריה. ואולי אה״נ זה אמרה מדת החסד שאין צורך לקרא לחסד חסד אלא אברהם.) לכן מסתבר שבנסיון האחרון השלים את תיקון מדתו דהיינו החסד. **וצ״ע** הרי העקדה היא אכזריות ודין, הפך החסד, **ונראה** לומר שכל מדה הלשם שמים שבה נבחן דווקא בהפכה, כי יש מי שמחליט לקיים מדה מסויימת, ומקיים אותה כיון שהוא החליט, והמבחן אם עושה בגלל רצון ה׳, או רצון עצמו לקיים החלטתו, הוא אם במצוות ה׳ מוכן לעשות הפך מדתו. **ובעין זה** מבואר במכתב מאליהו מדוע יעקב אבינו שמדתו אמת היה צריך לשקר כדי לקבל את הברכות עי״ש. **ובעין זה** מבואר בזוהר ששואל מדוע העקדה היא נסיון לאברהם ולא ליצחק ומתרץ שהנסיון היה לאברהם כדי לכלול בו את מדת הדין עם מדת החסד. **ועיין זוהר וירא דף קיט:** מַאי טַעְמָא וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלָא כְּתִיב נִסָּה אֶת יִצְחָק. אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם וַדַּאי דְּבָעֵי לְאִתְכְּלָלָא בְּדִינָא, דְּהָא אַבְרָהָם לָא הֲוָה בֵּיהּ דִּינָא כְּלַל מִקַּדְמַת דְּנָא, וְהַשְׁתָּא אִתְכְּלִיל מַיָּ״א בְּאֶשָׁ״א. וְאַבְרָהָם לָא הֲוָה שְׁלִים עַד הַשְׁתָּא דְּאִתְעַטַּר לְמֶעְבַּד דִּינָא וּלְאַתְקָנָא לֵיהּ בְּאַתְרֵיהּ. וְכָל יָמָיו לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד עַכְשָׁו שֶׁנִּכְלַל מַיָּ״ם עִם אֶ״שׁ וְאֶ״שׁ עִם מַיָּ״ם, וּמְשׁוּם כָּךְ וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יִצְחָק, שֶׁהִזְמִין אַבְרָהָם לְהִכָּלֵל עִם דִּין. וּכְשֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, נִבְנַס אֶ״שׁ עִם מַיָּ״ם וְנִשְׁלַם זֶה עִם זֶה. עכ״ל **וביאר המתוק מדבש** שעיקר הנסיון היה לאברהם שהיה צריך לעשות פעולת דין הפך טבעו.

[יח] בדפים שלנו קכט.

[יט] **תיקון ע׳ דף קכט. – לְקַבָּלַיְיהוּ אַרְבַּע אָחֳרָנִין מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבוּ** כנגד ד׳ מיני פגים שבקוסקא, יש ד׳ פגים למחיס מכל הטומאה, **כַּלְּהוּ חֲשׁוֹכִין אַנְפִּין** וכל הפגים **מִלְּמַּה** הם חשוכים וחחויס, **מִכָּל** גס כהם יש ד׳ גוויס, כי **מִסִּטְרָא דִּימִינָא בִּישָׁא עוֹפָּרֶת** מכל החסד הרע שבימין דקליפה, פניו הם שחויס בגוון עופרת שהיא פסולת הכסף, **דְּמַתָּרַבְּין מַלְיָיהָ חִוָּרָא** שמתגלים מריבוי ליחה הכלבנה שהיא פסולת המוח, **אִינּוּן עֲבִים** ופניו הם עבים וגסים, **וְגַסִּים** וְעָבִים וגם **וְגוּפֵיהּ גוּפּוֹ עָב** וְגַם מכל דקליפה. **מִכָּל מִסִּטְרָא דִּימִינָא מוֹחָא** מכל מכל החסד שבימין דקוסקא שהוא עכס המוח, **חִוָּרָא כְּכַסְפָּא** הפגים הם לבניס כעין הכסף, ועליו נרמז מס״כ **זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי** שהוא היה מכל מהבה ומחסד דקוסקא.

[כ] ישעיהו מא ח׳

חוזר אל העין. כידוע רבנו מבאר ענייני הטבע עפ״י המחקרים הקדמונים (הובאו בשבילי אמונה ד׳ א׳)/[כא], ומבואר שם שנחלקו האם הראיה ע״י אור היוצא מהעין אל הדבר או שהוא אור היוצא מהדבר ובא אל העין. ורבנו מבאר כדעה שלישית שם שהוא על ידי אור היוצא אל הדבר ומכה בו וחוזר אל העין/[כב].

הנה בהסתכלות יש אור הישר ואור החוזר. דהתפשטות הראות הוא אור הישר. ובהגיע לראות דבר שחפץ הוא אור החוזר. [כג][מבאר מוהרנ״ת **כי עיקר כח הראות, מחמת שכח הראות הולך ומתפשט ומכה בדבר הנראה** [כד], **וחוזר הכח הראות מחמת ההכאה לעינים ונצטייר הדבר בעינים ואז העינים רואין את הדבר הנראה. כמבואר היטב** [כה]**(לעיל בסי׳ י״ג אות ד׳ ע״ש)**/[כו] שם מבואר שאם הדבר רחוק, אזי קודם שמגיע כח הראות אל הדבר, הוא מתפזר באויר, ולכן לא מכה בדבר הנראה, ולא חוזר לעין. **נמצא שיש בכח הראות בחי׳ אור הישר ואור החוזר. כי כח התפשטות הראות מעיניו להדבר הנראה, זהו בחי׳ אור הישר. והכאת הראות בדבר הנראה, שעי״ז חוזר הדבר לעיניו ונצטייר בעיניו, שעי״ז עיקר הראי׳ כנ״ל, זהו בחי׳ אור החוזר, שחוזר ושב הראות לעיניו כנ״ל]:** לקמן יבאר רבנו עפ״י המבואר בתורה סה שלעמים כיון שהדבר עובר מהר לא מספיק האור הישר להכות בו ולחזור לעין. נמצא מבואר שהראיה מורכבת משני כוחות כח ראיה היוצא מהעין שלא תלוי בכוונה, אלא תמיד רואה, ורק מחמת המרחק אפשר שהוא יתפזר ולא יראה (כמבואר בתורה יג). ויש כח חוזר מה שמכה אור הישר בדבר וחוזר לעין וכח זה צריך כוונה כדי שיחזור ויצטייר בעין, לכן כשמעבירים איזה דבר מהר מול העין, אזי אע״פ שהעין רואה באור הישר,

---

[כא] **שבילי אמונה** (מהדו׳ לעמברג תרכג דף מה)– הנתיב הרביעי – השביל הראשון – העינים הם כלי חוש הראות והם משיגים למרחק יותר משאר החושים בעבור שטבעם הוא אשי. ונבחר מקומם להיות גבוה מן הגוף כדי שיביטו למרחוק כאשר עושה הצופה. ונחלקו חכמי המחקר אם הכח הראות יוצא לחוץ ויפגע במוחש. או אם צורת המוחש נרשמת ונחקקת באויר הסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין. כי **אפלאטון וגאלינוס** סוברים כי ניצוץ הרוח הרואה יוצא לחוץ ומתפשט שם אל המוחש. והביאו ראיה לדבריה׳ ואמרו כי נמצאו אנשים מביטים מרחוק יותר מזולתם והסבה בזה הוא מפני רוח ניצוץ הרואה שהוא חזק במקצתם ולכן יתפשט ויוצא בחוזק למרחוק כמו שהולך החץ שיורה המורה בקשת חזקה למרחוק. וגם נמצא קצת אנשים שאינם יכולים להביט כי אם מקרוב וזה יהא מסבת חולשת כח ראותם ונמצאו אחרים הפכם שיביטו מרחוק לבד לא מקרוב וזה יגרום שרוח ראותם הוא עכור ועבה בצאתו ובהתפשטו ברחוק האויר מזככו והוא מזדכך ונעשה זך ובהיר. ואם הרוח לא יצא לחוץ אך צורת המוחש תבא אל העין מה טעם משתנים בהבטתם קצת׳ מקצת׳. **וארסטוס** וסיעתו סוברים כי צורת המוחש נרשמת ונחקקה באויר הסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין וסותרים אותם הראיות ואומרי׳ כי ודאי סבת השתנות בני אדם בהבטתם הוא מפני חוזק הרואה וחולשתו. כי דבר ידוע הוא שהצורות הנחקוקות באויר כל מה שיבואו יותר מרחוק יחלשו ויהיו פשוטות יותר כי לרוחק האויר יזדככו הצורות ההם ואם ניצוץ הרוח הרואה יהיה חזק ובהיר וזך יקבל הצורות כנכון אף מרחוק אבל אם יהיה ניצוץ הרוח חלש לא יוכל לקבל עד מקום רחוק כי אם ממקום קרוב לבד. **עוד הביאו** אפלאטון וגאלינוס ראיה אחרת ואמרו שאם תהיה צורת המוחש נרשמת באויר ותבא אל העין איך יתכן שתכנוס צורה גדולה כמו הר גבוה אל העין שהוא קטן בשיעורו. אלא ודאי זאת ראיה שהרוח הרואה יוצא לחוץ ורוא׳ הכל ביחד ובזמן אחד. **וארסטוס** וסיעתו סותרים גם זאת הראיה ואומרים כי נמצא כיוצא בזה במראה מועטת שמסתכלין בה ראיה גדולה ממנה אלף פעמים מפני בהירותה ואע״פ שאין בה כח הראות כלל אלא שהוא גוף ספירי כל שכן גוף העין שהוא זך ובהיר וספירי ויש בה כח הראות שיוכל לקבל צורה גדולה. **ונראה עוד** הביאו אפלאטון וגאלינוס ראיה אחרת ואמרו הרי אנו רואי׳ השרף מעופף שהוא שורף בראייתו. הנה ראיה כי רוח הרואה יוצא לחוץ שאם לא כן בראייתו. **וארסטו** סותר גם זאת הראיה ואמר כי זו אינה ראיה. כי השרף המעופף לא יזיק ברוח הרואה אך מפני הבל גדול וחזק מלא ארס שהוא יוצא מנחיריו ומפיו הוא מזיק למי שהוא סמוך לו. **וארסטו** וסיעתו הביאו גם הם ראיות לדבריהם שאמרו שצורת המוחש נרשמת באויר ונכנסת לפנים לעין ולכן כשהאד׳ סר מאור השמש פתאום למקום החושך לא נעצר מיד האור ההוא מעיניו לפי שנכנס לפנים לעין וגם כשהביט אדם צבע אחר זמן רב ואחר כך סר ממנו לא נפרד מעיניו תכף הצבע ההוא אך ידמה לו שהצבע הראשון עומד לנגד עיניו. ואם ניצוץ רוח הרואה יוצא לחוץ ומתפשט שם אל המוחש למה ידמה לו שהצבע הראשון עומד לנגד עיניו מאחר שאינו מסתכל בו. אלא בודאי הטעם הוא לפי שנכנס לפנים לעין ואינו יוצא ממנו מהרה. עוד אמרו שאם רוח הרואה יוצא לחוץ לדבר המוחש איך יצא כל כך למרחוק עד מקום הכבים אי אפשר שלא יתפזר ויפסד הרוח ההוא לרוחק מקומו קודם הגיעו שם. עוד ראיה אחרת כי ידוע הוא שיש חום הטבעי ברוח הרואה כי זולתו לא יוכל לעשות שום פעולה. ואם היה יוצא לחוץ מיד יפסד החום ההוא באויר ולא יוכל לפעול שום פעולה אלא בודאי צורת המוחש נרשמת ונחקקת בסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל היו כמו שיקרה כשתשליך אבן בבריכת מים ותעשה עגולה לפניו במים ואותה העגולה תעשה אחרת והאחרת אחרת עד שיהיו הרבה עגולים זה בתוך זה. **וגאלינוס** כתב דעת שלישית כי רוח הראות יוצא לחוץ ואחר כך יתהפך וישוב לפנים לעין כמו שמתהפך ניצוץ השמש:

[כב] **ראה לקמן** תורה יג אות ד׳ ותורה סה אות ג׳ ותורה רנד.

[כג] ביאור מוהרנ״ת בתקפא

[כד] עיין שבילי אמונה לרבי מאיר אלדבי נתיב ד׳ (בדפוס ווורשא תרף דף לו:) מחלוקת המחקרים אם כח הראות יוצא מהעין או צורת הדבר בא אל העין ועיין ספר הברית ח״א מאמר יד איכות החי פ״ה ד״ה היענה מקורו בעץ חיים שער ח׳ פ״א מ״ת ד״ה מצינו קצת כח בהסתכלות העין, אבל עיין שיחות הר״ן סימן רמב שיש כח ראות ממש שהולך ובכוחו להזיק.

[כה] מוהרנ״ת בתקפא

[כו] **תורה יג אות ד׳** – עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת, מֶחֱמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּיר הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם. אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁמַּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַבֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל יְדֵי זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה: וְזֶה (תְּהִלִּים פ): "שׁוּב נָא הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה" שֶׁיְּשׁוּב הַבָּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יְשׁוּב עַל יְדֵי הַהַכָּאָה, יְשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינֵינוּ, וְאָז: 'וּרְאֵה', כִּי הָרְאִיָּה עַל יְדֵי הֲשָׁבַת הַהַכָּטָה.

אבל האדם לא רואה כי לא הספיק האור הישר להכות בדבר ולחזור, דהיינו כיון שלא הספיק האדם לכוון דעתו לקבל את האור החוזר, לכן לא שם ליבו אליו ולא ראה אותו (כמבואר לקמן בתורה סה ובתורה רנד/כז).

עתה יבאר כיצד היא ההסתכלות השכלית את הש״י עפ״י מה שלמדנו לעיל בהסתכלות הגשמית

והשי״ת ב״ה אף שאינו נתפס בשום מדה ולא שייך ליחס לו פעולה גשמית, **אך כדי לשבר האזן, נאמר בו ג״כ, (תהלים קלח)**/כח **כי רם ה׳ ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע. יראה הוא בחי׳ אור הישר. ממרחק יידע, הוא בחי׳ אור החוזר.**

כט[ומבאר מוהרנ״ת **כי עיקר הידיעה לידע מה שרואה הוא ע״י בחי׳ אור החוזר שהוא**ל **בחי׳ מה שחוזר הכח הראות לעיניו. וע״כ לפעמים האדם רואה איזה דבר בעיניו ממש ואעפי״כ**לא **אינו יודע מה הוא רואה, כגון כשמעבירין איזה דבר לפני עיניו במהירות גדול. וזה מחמת שלא הי׳ פנאי שיחזור הכח הראות לעיניו, ויצייר הדבר בדעתו עד שידע אותו, וכמבואר בסי׳ ס״ה אות ג׳ ע״ש**/לב**. נמצא שהידיעה מה שיודע מה שהוא רואה זהול**ג **בחי׳ אור החוזר]:**

עתה יבאר שאפילו בגשמיות יש בחי׳ שבלי הסתכלות אין לדבר גבול מספיק, עד כדי כך שאפילו שמרגיש בחוש המישוש והטעם, אבל אם חסר בחוש הראיה, אין הכלי והגבול שלם מספיק. וכ״ש בדבר רוחני כגון להסתכל בשכל, ואל הש״י שזה רק בעיני השכל.

ודע שהסתכלות עושה כלי, דהיינו גבול וזמן. כי מקודם ראותו הדבר הוא בלא גבול. וכשרואה הדבר נעשה לו גבול. עיקר כוונת רבינו על הסתכלות רוחנית אליו ית׳, ומביא לזה ראיה שאפילו בראיה גשמית יש בחי׳ כזו, כמבואר בגמרא על העיוור שאינו שבע, כי אע״פ שבהסתכלות לבד בוודאי אין שובע באכילה/לד אבל גם באכילה בלא הסתכלות אין השובע מושלם, **וזהו שאחז״ל** בגמרא **(יומא עד:)**/לה על הפסוק **ויענך וירעיבך ויאכילך את המן**לו [לז]/לח **כי אינו דומה מי שרואה**

כז **תורה רנד** – עֵינַיִם הֵם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וּגְבוֹהִים מְאֹד, וְהֵם רוֹאִים תָּמִיד דְּבָרִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים, וְאִם הָיָה הָאָדָם זוֹכֶה לְעֵינַיִם כְּשֵׁרִים, הָיָה יוֹדֵעַ דְּבָרִים גְּדוֹלִים רַק מִמַּה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת, כִּי הֵם רוֹאוֹת תָּמִיד, אַךְ שֶׁאֵין יוֹדֵעַ מָה רוֹאֶה. כְּמוֹ לְמָשָׁל כְּשֶׁמַּעֲבִירִין דָּבָר לִפְנֵי עֵינָיו הָאָדָם בְּהֶעֱבָרָה וּבְמְהִירוּת גָּדוֹל וְאָז אֵין הָאָדָם יוֹדֵעַ מָה רָאָה, וְהִנֵּה אַף שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהֶעֱבִירוּ הַדָּבָר לִפְנֵי עֵינָיו, בְּוַדַּאי רָאָה אוֹתוֹ בְּרִאְיָה גְּמוּרָה, עִם כָּל זֶה אֵין יוֹדֵעַ מָה רָאָה, כִּי אַף שֶׁעֵינָיו רָאוּ הַדָּבָר בְּשִׁלְמוּת, עִם כָּל זֶה מֵחֲמַת הַמְּהִירוּת לֹא הָיָה פְּנַאי בְּכֹדֵי שֶׁיָּבִיא הָרִאוּת לְהַדַּעַת שֶׁיֵּדַע מָה רָאָה, כִּי לְיַדַּע הַדָּבָר שֶׁרָאָה זֶה תְּלוּי בַּדַּעַת, וְלָזֶה צָרִיךְ קֶצֶת זְמַן, שֶׁיִּשְׁהֶה קְצָת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה לִפְנֵי עֵינָיו, בִּכְדֵי שֶׁיָּבוֹא וְיוֹשִׁיט כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדַּעַת אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע בְּהַדַּעַת מָה רָאָה, וּמֵחֲמַת הַמְּהִירוּת לֹא רָאָה הַדָּבָר רַק בְּכֹחַ הָרְאוּת, אֲבָל לֹא הָיָה זְמַן לְהוֹשִׁיט הַדָּבָר לְהַדַּעַת, וְעַל כֵּן אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה רָאָה, וְכֵן הָאָדָם רוֹאֶה בְּעֵינָיו תָּמִיד דְּבָרִים גְּדוֹלִים (הֵינוּ מְרִאוֹת וְחֶזְיוֹנוֹת) אַךְ שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁמַּעֲבִירִין לְפָנָיו בְּהֶעֱבָרָה בְּעָלְמָא וּבְמְהִירוּת גָּדוֹל, עַל כֵּן אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה רָאָה כַּנַּ״ל, וְהָבֵן:

כח **תהילים פרק קלח** (ו) כִּי רָם יְדֽוָד וְשָׁפָל יִרְאֶה וְגָבֹהַּ מִמֶּרְחָק יֵיָדָֽע׃

מצודות דוד (ו) כי רם ה׳ – עם שהוא רם מאוד מ״מ יראה את השפל וישגיח בו להקימו. וגבוה – עם כי מושבו בגבהי השמים מ״מ ממרחק ייסר את החוטאים:

כט מוהרנ״ת בתקפא

ל בתרלד ומתרלו - שהיא

לא מתרלו - ואעפ״כ

לב **תורה סה אות ג׳** – כִּי עִקַּר הָרְאִיָּה הִיא הַיְדִיעָה, דְּהַיְנוּ לֵידַע מַהוּת הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה, וְהַיְדִיעָה הִיא בַּמֹּחַ. וּכְשֶׁרוֹצֶה הַמֹּחַ לֵידַע זֶה הַדָּבָר שֶׁעוֹמֵד בְּנֶגְדּוֹ, אָזַי הוּא שׁוֹלֵחַ אֶת הָרְאוּת, וְהָרְאוּת הוֹלֵךְ וְרוֹאֶה הַדָּבָר, וּמְבִיאוֹ לְתוֹךְ הַמֹּחַ, וְאָזַי יוֹדֵעַ מַה שֶׁרוֹאֶה. וְעַל כֵּן כְּשֶׁמַּעֲבִירִין דָּבָר לִפְנֵי אָדָם בִּמְהִירוּת גָּדוֹל, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּת הַדָּבָר, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת רָאָה הַדָּבָר בְּעֵינָיו מַמָּשׁ, עִם כָּל זֶה מֵחֲמַת הַמְּהִירוּת, לֹא הָיָה פְּנַאי לְהָבִיא הַדָּבָר לְתוֹךְ הַמֹּחַ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהַדָּבָר רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֵין כֹּחַ בְּהָרְאוּת לְיִלֵּךְ לְשָׁם וְלַהֲבִיאוֹ לְתוֹךְ הַמֹּחַ, מֵחֲמַת שֶׁהַדְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁרוֹאֶה מִן הַצַּד מְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ. וְכֵן מֵחֲמַת הַפְּזִיזוּת שֶׁנִּתְפַּזֵּר הָרְאוּת, עַל יְדֵי זֶה הוּא נְקָלָשׁ, וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְהָבִיא הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה לְתוֹךְ הַמֹּחַ. עַל כֵּן צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו, וּלְצַמְצֵם הָרְאוּת, וּלְכַוְּנוֹ אֶל הַדָּבָר שֶׁצָּרִיךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ דְּבָרִים אֲחֵרִים. וְגַם כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּק כֹּחַ הָרְאוּת, וְלֹא יִהְיֶה קָלוּשׁ, וְאָז יוּכַל לִרְאוֹת הַדָּבָר הָרָחוֹק כַּנַּ״ל. כְּמוֹ כֵן, כְּשֶׁרוֹצִים לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד. צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו, וּלְכַוֵּן הַהִסְתַּכְּלוּת אֶל הַתַּכְלִית:

לג גם בתרלד – זהו, ומתרלו - זה

לד **באכילה** דווקא אין שובע בלא ראיה, להבדיל מהתאווה הידועה, שם הנאת הדמיון גדולה אפילו יותר מהמעשה, כמבואר בגמ׳ יומא עד: שריש לקיש לומד מפסוק המובא כאן ״טוב מראה עינים מהלך נפש״ שבעניין התאווה, טוב מראה עינים באשה יותר מגוף המעשה.

לה **יומא דף עד:** – ״המאכילך מן במדבר למען ענותך״ רבי אמי ורבי אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל (כי המן במדבר לא נמצר מיום לחבירו מלמד שהיו נמתקין להם כל הגומר ולמ נמצר להם פת בסלם לממון עליה לממר. וגם המן היה לו טורח מחת ורק טעמו בו כל הטעמים שלמו מבל לא רלו בו ליום ולמחת המאכל שלמו) אמר רב יוסף (שבעמו היה סומת) מבאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין. אמר אביי הלכך מאן דאית ליה סעודתא לא ליכלה אלא ביממא. אמר רבי

ואוכל [לט]**וכו׳, מכאן שסומא אין לו שובע** דהיינו שאע״פ שמרגיש בחוש המישוש והטעם אבל כיון שחסר חוש הראיה דהיינו הסתכלות חסר בשלימות הכלי ונשאר עדיין קצת רוחני ומחסר מהשובע הגשמי/[מ]. **כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ״ל. ומסקנא דגמרא מאי קרא, טוב מראה עינים מהלך נפש** [מא]/[מב]. **כי בכח הראות, עושה הילוך לנפשו, והוא הגבול :**

עתה יבאר מהות ענין הבטחון שהוא הסתכלות תמיד אל הש״י לבד. רבינו מקצר כאן מאד ונראה שכולל בזה כל עניין הבטחון שהוא ״בגמול עלי אמו״ דהיינו שבטחון הוא שלימות האמונה עד שבעיני שכלו כמו רואה ממש את הש״י בכל רגע (כמ״ש מוהרנ״ת ״נ׳פתחו ה׳שמים ו׳אראה מ׳ראות א׳לקים״ ר״ת אמונה) וכמו מרגיש חבוק בידי אמא הדואגת לכל מחסורו אפילו יותר ממנו בעצמו, כי יודעת טוב ממנו מה טוב לו. ועיקר הבטחון הוא שע״י ההסתכלות הזו סרה ממנו כל דאגה, כמו מי שמסר עניינו לחָזָק ממנו.
ומבאר רבינו טעם שבעל בטחון מקבל צרכו בעתו, זה לא כשכר על בטחונו, אלא שהבטחון עצמו שהוא הסתכלות, עושה כלי לשפע לבא בציור וזמן שצריך.

וזהו בחי׳ מעלת הבטחון/[מג]**. כי הבטחון הוא בחי׳ הסתכלות**/[מד]**, שמסתכל וצופה בעיניו להש״י לבד** בלא שום פניה **ובוטח** רק **בו**/[מה] רוצה לומר שכשמסתכל וצופה רק להש״י לבד, ומצפה רק

זירא מאי קרא? ״טוב מראה עינים מהלך נפש״. אמר ריש לקיש טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה, שנאמר ״טוב מראה עינים מהלך נפש״.

ונראה ללמוד מכאן שהרוצה לשבר תאוות אכילה ולאכול לשבע נפשו ולא גופו, יאכל דייקא בלא להסתכל במאכלו או בחושך.

עוד נראה לומר שדברי ריש לקיש טוב מראה עינים באשה הכוונה באשה דווקא, אבל לא במאכל, שהרי בוודאי אין שום שביעה בהסתכלות על האוכל לבד, אבל בתאווה הידועה כיון שכולה בעיקר דמיון, לכן יותר יש הנאה הסתכלות מהמעשה עצמו, וגם שזה נמשך זמן רב וזה זמן מועט.

[לט] בתרלד- מחק הפסוק וכתב במקומו המאכילך מן במדבר למען ענותך (כלשון הגמ)

[מ] ביומא עד: לא נזכר פסוק זה אלא הביא ראיה מפסוק בדברים ח׳ טז הַמַּאֲכִלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ: אבל בעין יעקב הביא את שני הפסוקים.

[מא] **דברים פרק ח** (ג) וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי יְדֹוָד יִחְיֶה הָאָדָם: **רבנו בחיי** – וירעיבך ממזונות גופניים ששאר האומות אוכלין. ויאכילך את המן, שהוא לחם שמים לא גופני:

דברים פרק ח (טז) הַמַּאֲכִלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ: **רבנו בחיי** – מה שקרא הכתוב אכילת המן עינוי ואמר למען ענותך בא ללמד שכל מי שאין מזון לפניו לזמן מרובה אלא דבר יום ביומו אותה אכילה עינוי היא לו כיון שאינו רואה המזון לפניו, וכן כל מי שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע, מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעין, והביאו לראיה טוב מראה עינים מהלך נפש (קהלת ו, ט), ולפי שלא היו רואין המזון בעיניהם קרא לאותה אכילה עינוי:

[מב] בתקפא גיסין ואוצר - וכו׳ ובתקפא ברגר – וכולי, בתרלד- וכולי

[מ] **אבל אצל** צדיקים אינו כן, כי אדרבה כל חפצם בהסתכלות שכלית בלבד, ולא פונים להסתכלות גשמית כלל, רק אוכלים לשובע הנפש ולא שובע הגשמי.

[מא] קהלת ו׳ ט׳

[מב] **קהלת פרק ו** (ט) טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלַךְ נָפֶשׁ גַּם זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ:

ראה גם קהלת פרק ה (י) בִּרְבוֹת הַטּוֹבָה רַבּוּ אוֹכְלֶיהָ וּמַה כִּשָׁרוֹן לִבְעָלֶיהָ כִּי אִם רְאִית \וְרְאוּת\ עֵינָיו: **וביאר שם התורה תמימה** – ר״ל על ידי שהוא רואה את סלו ריק, בזה גופא נעשה רעב, וע״י שהוא רואה את סלו מלא נעשה שבע, כי הראיה לבד מסוגלת להשביע, והוי פירוש הכתוב ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו, כי ברבות הטובה די לי להבעלים עצמן אף אכילה קלה שנעשה שבע בראית עיניו לבד, ובהטובה הרבה שיש לו נתרבו אוכלים מן הצד, אם בנים אם עבדים או אוהבים וידידים, ולא נשאר לו רק הכשרון [היתרון] הזה מהנאת ראות עיניו, במה שמהנה אחרים בטובתו, ולפי״ז ילפינן שהסומא אינו שבע לפי שאין נפשו שבעה מהראיה, וכן ילפינן מכאן שמי שאין לו פת בסלו אינו שבע ג״כ.

[מג] **עיין ערכי הקודש** ח״ב בשם בן הרמב״ם ד׳ מדרגות בבטחון ראשונה שמקווה ומצפה לישועתו רק מה׳ אע״פ שחושש שאפשר שלא יוושע מחמת עוונותיו שיגרמו והרביעית היא מעלת ההפקדה שמפקיד כל עניניו או אחד מהם בידי ה׳ ויערטל עצמו מכל צפיה ותשוקה עד שאחת לו אם ישיג הדבר שמשתוקק לו או ישיג ההיפך.

מבואר שיש מדרגות בבטחון כי אינו שלימות האמונה לגמרי אלא פרי האמונה החזקה, דהיינו שהוא ביטוי למדרגה גדולה של אמונה אבל בזה כבר יש כמה מדרגות.

[מד] **צ״ע כי** הסתכלות בעיני השכל היא אמונה ולא בטחון. ורק שלימות ההסתכלות דהינו כשהיא יורדת לבחי׳ כלי הבישול כלי ההולדה דהיינו שמחמת גודל האמונה נעשה הדבר ברור ומחלט אצלו כאילו ראוה ממש אזי היא נעשית בטחון.

עיין קהלת יעקב בטחון אות ג׳ – סוד הבטחון הוא בחכמה ועל כן בטחון גימט׳ (75) ה׳ פעמים י–ה שבחכמה נגד ה״מ שהוא שם רמ״ז ר״פ וארא. וזה בטחו בה׳ עדי עד סוד בטחון בה״ח דחכמה ה״פ י–ה גימט׳ עד עם הכולל.

כי הבטחון הוא הסתכלות בעיני השכל עיני החכמה וכדלקמן (תחילת העמוד הבא) שמביא פרש״י עינים על שם החכמה נאמר, לכן ידיעת השכל הוא בחי׳ ראיה כמ״ש שם.

[מה] **צ״ע כיון** שאמר שהבטחון בחי׳ הסתכלות למה כתב מסתכל ובוטח, הרי מסתכל היינו בוטח.

ממנו למילוי חסרונו, זה נקרא בוטח, הכוונה בזה, כי הסתכלות היא השגת האמת, שעי״ז האמונה, וכשאמונתו נהפכת לשכל הנקנה, דהיינו שנגמר בדעתו שכך הוא, זה הבטחון, **בבחי׳** [מו]/מז **עיני כל אליך ישברו** ישברו לשון תקוה, כי הבטחון הוא כשמקווה למילוי חסרונו רק מהש״י בלבד, ובטוח שיגיע כולו בזמנו.

כי ע״י ההסתכלות בבטחון ג״כ עושה כלי כנ״ל, **דהיינו גבול וזמן. כי ההשפעה יורדת מלמעלה תמיד, אך שהוא**מח **בלא זמן**/מט דהיינו שפע רוחני בלא שום גבול וציור. **כי לפעמים דבר שצריך לו עכשיו, יבא ב**איחור **ב׳ או ג׳ שנים**/נ עפ״י מערכת הטבע כמבואר בתורה יז תנינא/נא. **אך ע״י הסתכלות בבטחון, עושה להההשפעה גבול וזמן, שתבא השפע בעת וזמן**/נב **שהוא צריך** דהיינו שבאמת צריך, ולאו דווקא בזמן שנדמה לו שצריך/נג.

אולי הכוונה כי ההשפעה יורדת מלמעלה תמיד, אבל בבחי׳ אור מקיף, כמו אור השמש בחלל הריק, שלא רואים כלום, רק חושך גמור אע״פ שהכל מלא אור, אבל אם יהיה שם אפילו גרגר אבק, מיד יראו שיש כאן אור כגרגר אבק.

וכשאדם מבקש בפיו איזה בקשה, מיד נעשה כלי לדבר שרוצה, אבל הוא עכור וכהה כל כך שאינו מחזיר אור, כיוון שהוא לא מכוון בכל נקודה שלו למקור האור, אבל כמה שיותר נקודות שבו יהיו מכוונות למקור האור, אזי יותר יגלה את כל עצמת האור האמיתי שנמצא כל הזמן.

וע״י בטחון שהיא הסתכלות בשלימות האמונה, דהיינו שכל כולו פונה רק למקור, בלי שום פניה ושום סטיה של שום פרט (מידה) שבו, אזי מתגלה כל השפע בצורה והגבול שביקש.

וז״פ הפסוק (תהלים קמה)/נד **עיני כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פירוש בהסתכלותו בעיניו להש״י דהיינו בחי׳ בטחון, בחי׳ עיני כל אליך ישברו, עי״ז אתה נותן להם את אכלם בעתו. בעתו דייקא, דהיינו בעת וזמן שהוא צריך. כי הבטחון שהוא בחי׳ הסתכלות עושה כלי וגבול וזמן כנ״ל** ולמעשה יש בזה מדרגות רבות כי כל מאמין יש לו בטחון כפי גודל אמונתו, ועיין לק״ה מו״מ הלכה ד׳/נה שם מבאר מוהרנ״ת עניין ההשתדלות שהיא הפך

מז תהלים קמה

מח **תהילים פרק קמה** (טו) עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: **מצודות דוד** – (טו) אליך ישברו – למלאות די מחסורם. בעתו – לכ״א בעת הצריך לו: **מצודות ציון** – (טו) ישברו – ענין תקוה כמו כולם אליך ישברון (תהלים קד):

מט גם בדפו״ר שהוא, בתרלד ומתרלו - שהיא

מט **צ״ע לכאורה** זה תרתי דסתרי לומר שיורד תמיד ובלא זמן, כי תמיד היינו תחת הזמן.

נ **צ״ע לכאורה** זה תרתי דסתרי לומר בלא זמן ובשנתים או שלש

נא **תורה יז** – ...וְלָזֶה טוֹבָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ טָבַע וְהַשְׂגָּחָה. כִּי כְּשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה טוֹב, אֲזַי מַנְהִיג אוֹתוֹ בְּהַשְׂגָּחָה. וּכְשֶׁהוּא אֵינוֹ טוֹב, וְאִם הָיָה מַנְהִיג אוֹתוֹ בְּהַשְׂגָּחָה לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַגִּיעַ לוֹ שׁוּם טוֹבָה, אֲזַי מַנִּיחַ אוֹתוֹ עַל הַטֶּבַע, וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טוֹבוֹת עַל פִּי הַטֶּבַע. וְאִם לֹא הָיָה רַק הַשְׂגָּחָה, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְבַּטֵּל הַהַשְׂגָּחָה לְגַמְרֵי. כִּי כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֵין הָאָדָם מִתְנַהֵג כָּרָאוּי, הָיָה כּוֹעֵס, וְהָיָה מֵסִיר הַהַשְׂגָּחָה לְגַמְרֵי. אֲבָל עַכְשָׁו מַנִּיחוֹ עַל פִּי הַטֶּבַע, וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר לְמוּטָב, מַשְׂגִּיחַ עָלָיו כַּנַּ״ל. וּבֶאֱמֶת אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין מַהוּ טֶבַע וְהַשְׂגָּחָה. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַטֶּבַע הִיא הַשְׂגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לְהָבִין שֶׁנֵּי דְּבָרִים כְּאֶחָד, דְּהַיְנוּ הַטֶּבַע שֶׁבֶּאֱמֶת הִיא הַשְׂגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ:

נב **משמע שהעת** שבה הוא צריך את השפע הוא הזמן, וכשבא בעת אחר נקרא בלא זמן.

נג **בזמן שהוא צריך** – צריך דייקא, ולא זמן שרוצה, כי הרוצה זמן מסויים הוא הדוחק את השעה, עיין ערובין יג: הדוחק את השעה השעה דוחקתו. נמצא שמי שלא דוחק את השעה שיהיה דווקא עבשיו, השעה עומדת לו (פרש״י לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה מוצלחת) דהיינו הזמן שמגיע לו הגדולה עומד ומחכה לו. שלפ״ז ״השעה דוחקתו״, יתפרש שגם השעה שהיה צריך לבוא לגדולה, נדחקת ממנו.

נד **תהילים פרק קמה** (טו) עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: **מצודות דוד** – (טו) אליך ישברו – למלאות די מחסורם. בעתו – לכ״א בעת הצריך לו: **מצודות ציון** – (טו) ישברו – ענין תקוה כמו כולם אליך ישברון (תהלים קד):

נה **ליקוטי הלכות** או״ח – הלכות משא ומתן הלכה ד אות א – וְזֶה בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי עִקַּר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא בִּשְׁבִיל לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְׂגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁתִּהְיֶה נִמְשֶׁכֶת עָלֵינוּ בִּשְׁלֵמוּת בְּבְחִינַת רְאִיָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְהַשְׁפָּע שֶׁתִּבָּא בָּעֵת וּבִזְמַן כַּנַּ״ל. כִּי כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן אֵינוֹ נִגְמָר כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנּוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים זֶה עִם זֶה שֶׁזֶּה נוֹתֵן לָזֶה מָעוֹת אוֹ חֵפֶץ פְּלוֹנִי וַחֲבֵרוֹ נוֹתֵן לוֹ חֲלִיפּוֹ חֵפֶץ אַחֵר וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר, כִּי כָּל אֶחָד מְמַשִּׁיךְ שִׁפְעוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁזֶּה בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאַחַר כָּךְ הוּא חוֹזֵר וּמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אוֹר הַחוֹזֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת רְאִיָּה שֶׁעַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא נִמְשֶׁכֶת הַהַשְׁפָּעָה בִּגְבוּל וּזְמַן כַּנַּ״ל. עַל כֵּן בֶּאֱמֶת עִקַּר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁפָּע הַפְּרָנְסָה הוּא רַק עַל יְדֵי בִּטָּחוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר שֶׁעַל יְדֵי זֶה עוֹשֶׂה כְּלִי, דְּהַיְנוּ גְּבוּל וּזְמַן שֶׁתִּהְיֶה נִמְשֶׁכֶת הַהַשְׁפָּעָה בִּבְחִינַת גְּבוּל וּזְמַן שֶׁתָּבוֹא לוֹ הַפְּרָנְסָה בְּעִתּוֹ וּבִזְמַנּוֹ וְכַנַּ״ל, וּמַה שֶּׁצְּרִיכִין לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מַשָּׂא וּמַתָּן וְעֵסֶק הוּא גַּם כֵּן רַק בִּשְׁבִיל זֶה כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת כֹּחַ הָרְאוּת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר עַל יְדֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה תָּבֹא הַשֶּׁפַע בִּגְבוּל וּבִזְמַן כַּנַּ״ל, כִּי בְּוַדַּאי ה׳ יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לִתֵּן פַּרְנָסָה לְהָאָדָם בְּלֹא שׁוּם סִבָּה בְּלִי שׁוּם מַשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב וְלֹא מִמִּדְבַּר הָרִים כִּי אֱלֹקִים שׁוֹפֵט וְכוּ׳. וּכְמוֹ שֶׁכִּלְכֵּל אֶת אֲבוֹתֵינוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר עַל יְדֵי הַמָּן וְכָל דָּבָר לֹא חָסְרוּ רַק מַה שֶּׁצְּרִיכִין עַתָּה אֵיזֶה עֵסֶק וּמַשָּׂא וּמַתָּן זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָנוּ בִּטָּחוֹן חָזָק כָּל כָּךְ שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת רְאִיָּה מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁרֹב (בְּנֵי אָדָם) אֵינָם זוֹכִים שֶׁיִּהְיוּ עֵינֵיהֶם צוֹפוֹת תָּמִיד לִישׁוּעַת ה׳ לְבַד בְּבִטָּחוֹן חָזָק עַד שֶׁיַּמְשִׁיכוּ עַל יְדֵי זֶה בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשֶׁכֶת הַשֶּׁפַע בִּגְבוּל וּזְמַן בְּמוֹעֲדוֹ וּבִזְמַנּוֹ כַּנַּ״ל, וּמֵחֲמַת שֶׁלָּאוֹ כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה עַתָּה, עַל כֵּן

הבטחון ואעפ״כ משלימה אותו אצל מי שאין לו בטחון בשלימות:

עתה יבאר שמי שאין ראייתו יפה, אזי כל עבודתו היא בבחי׳ צמאון, בבחי׳ הסומא שאין לו שובע כנ״ל, שאפילו שעובד את הש״י בכל כוחו, אבל תמיד מרגיש חוסר סיפוק ושמחה, כי לא יודע סוד ההתחדשות, שזה זוכים רק ע״י הצדיקים, דהיינו סוד ביטולה של תורה היא קיומה.

עוד בסוף התורה משמע שהעיקר ע״י תשובה מאהבה, שלא נשאר שום רושם מחטאיו, אזי מתבטלים כל המחשבות זרות המסיטות עיני שכלו, ומפריעות להסתכלות.

דהיינו שעיקר ההתקרבות לצדיקים היא כדי שנזכה על ידם לתשובה מאהבה (וכן מבואר גם בתורה צא תנינא)/נ\

ועי״ז לשכל צח (וכן מבואר גם בתורה ריא)/נז\ וראיה ברורה מרחוק, דהיינו לאמונה חזקה ועד לביטחון.

וזה בחי׳ מעלת התקרבות (ולקמן נקט התדבקות) **לצדיקים**/נח\ שעל ידם זוכים לשכל צח/נט\ ולהסתכלות הנ״ל שעי״ז הבטחון. **כי יש בחי׳** [ס]/סא\ **צמאה נפשי, דהיינו כמו מי שהוא צמא מאד ששותה אפי׳ מים הרעים** דהיינו אפילו מים סרוחים [סב] שהוא משל לעבודה ברדיפה אחר רוב כמות, בלא האיכות שע״י ההסתכלות. **כמו כן גם בעבודת הבורא ית׳, יש בני אדם שהם תמיד בבחי׳ צמאון, ולומדים ועובדים עבודתו תמיד. והם תמיד בבחי׳ צמאון** שעי״ז שותים גם מים רעים כנ״ל, **כי נפשו שוקקת תמיד לעבודת השי״ת, אך שהוא בלא זמן ושכל** ועל כן הוא בלא סיפוק ובלא שמחה וקרוב ליפול לעצבות וייאוש. **כי לפעמים ביטולה של תורה היא קיומה (מנחות**

צְרִיכִין עֲסָקִים וּמַשָּׂא וּמַתָּן. וְעִקַּר הַבְּנָיָה שֶׁל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא בְּחִינַת הַנַּ״ל לְהַמְשִׁיךְ עַל יְדֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת הַבִּטָּחוֹן. וְעַל כֵּן צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה דְּיֵקָא לְהַאֲמִין בָּהּ׳ שֶׁכָּל הַפְּרָנָסָה הוּא רַק מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְבַוֵּן עֵינָיו לָהּ׳ יִתְבָּרַךְ לְבַד. כִּי עִקַּר הַפְּרָנָסָה הוּא רַק עַל יְדֵי זֶה כַּנַּ״ל. וְגַם כָּל עִקַּר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן לֹא בָּא כִּי אִם בִּשְׁבִיל זֶה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לְהַהַשְׁפָּעָה כְּלִי, דְּהַיְנוּ גְּבוּל וּזְמַן כְּדֵי שֶׁתָּבֹא הַהַשְׁפָּעָה בְּעִתּוֹ כַּנַּ״ל. כִּי הַהַשְׁפָּעָה יוֹרֶדֶת תָּמִיד רַק שֶׁהוּא בְּלֹא גְּבוּל וּזְמַן וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת בְּבִטָּחוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי שֶׁהוּא גְּבוּל וּזְמַן שֶׁבָּא הַשֶּׁפַע בְּמוֹעֲדוֹ כַּנַּ״ל. שֶׁזֶּהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲלִיפִין, בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן בֶּאֱמֶת כָּל מִי שֶׁבִּטְחוֹנוֹ חָזָק בְּיוֹתֵר לָהּ׳ יִתְבָּרַךְ הוּא פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר עֹל טָרְדוֹת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן עַד שֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בִּטָּחוֹן חָזָק כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵין צְרִיכִין שׁוּם עֵסֶק וּמַשָּׂא וּמַתָּן וְלֹא שׁוּם עֲבָדָא וּנְסִיעָה כְּלָל בִּשְׁבִיל הַפַּרְנָסָה: **כִּי כְּשֶׁבִּטְחוֹנוֹ** חָזָק בְּיוֹתֵר בַּה׳ יִתְבָּרַךְ אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה כְּלִי לְהַשֶּׁפַע, דְּהַיְנוּ גְּבוּל וּזְמַן עַל יְדֵי הַבִּטָּחוֹן לְבַד שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּחַ הָרְאוּת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר וְכַנַּ״ל, וְעִקַּר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא רַק מֵחֲמַת חֲלִישׁוּת הַבִּטָּחוֹן בְּתַכְלִית הַשְׁלֵמוּת. עַל כֵּן צְרִיכִין מַשָּׂא וּמַתָּן כְּדֵי לְחַזֵּק הַכְּלִי לְקַבֵּל הַשֶּׁפַע עַל יְדֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּחַ הָרְאוּת, בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר כַּנַּ״ל. אֲבָל אֶפְלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן אַף עַל פִּי כֵן הָעִקַּר הוּא הַבִּטָּחוֹן, כִּי בְּלֹא בִּטָּחוֹן וְהִסְתַּכְּלוּת לָהּ׳ יִתְבָּרַךְ לֹא יוֹעִיל לוֹ כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ רַק מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת לְהִתְחַזֵּק בְּבִטָּחוֹן לְבַד בְּלִי שׁוּם עֲשִׂיָּה שֶׁל אֵיזֶה עֵסֶק וּמַשָּׂא וּמַתָּן וְעַל כֵּן הוּא צָרִיךְ מַשָּׂא וּמַתָּן שֶׁאָז בִּטְחוֹנוֹ חָזָק בְּיוֹתֵר וְאָז מַמְשִׁיךְ הַפַּרְנָסָה עַל יְדֵי שֶׁעוֹשֶׂה כְּלִי שֶׁהוּא גְּבוּל וּזְמַן וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

שם אות ב) וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמַר יִרְמְיָה לְיִשְׂרָאֵל, הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ דְּבַר ה׳. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, ׳שִׁמְעוּ׳ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ׳רְאוּ׳, מִכָּאן שֶׁהוֹצִיא לָהֶם צִנְצֶנֶת הַמָּן וְכוּ׳ וְאָמַר לָהֶם רְאוּ בַּמֶּה נִתְפָּרְנְסוּ אֲבוֹתֵיכֶם וְכוּ׳. כִּי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר נִזּוֹנוּ עַל יְדֵי בִּטָּחוֹן לְבַד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַמָּן שֶׁיָּרַד לָהֶם בְּלִי שׁוּם עֲשִׂיָּה וְעֵסֶק וּמַשָּׂא וּמַתָּן כְּלָל. וְהַכֹּל הָיָה בְּזְכוּת מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַדַּעַת וְדוֹרוֹ דּוֹר דֵּעָה שֶׁהִמְשִׁיךְ בָּהֶם דַּעַת גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁהָיוּ מְכֻוָּנִין עֵינֵי דַּעְתָּם לְהִסְתַּכֵּל בְּבִטָּחוֹן לָהּ׳ יִתְבָּרַךְ לְבַד עַד שֶׁיָּרַד לָהֶם הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. וְזֶה בְּחִינַת הַנִּסָּיוֹן הַנֶּאֱמַר בַּמָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ וְכוּ׳. כִּי עִקַּר הַנִּסָּיוֹן אִם יִתְחַזְּקוּ בְּבִטָּחוֹן בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְלֹא יַחְשְׁבוּ וְיִהַרְהֲרוּ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת לִרְאֹג בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה לֵאמֹר, מַה נַּעֲשֶׂה אִם לֹא יֵרֵד הַמָּן מָחָר, רַק יִתְחַזְּקוּ בְּבִטָּחוֹן בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁה׳ יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לָהֶם בְּוַדַּאי אָכְלָם בְּעִתּוֹ. וְכַמּוּבָן שָׁם בַּפָּרָשָׁה שֶׁזֶּה הָיָה עִקַּר הַנִּסָּיוֹן שֶׁל הַמָּן אֲשֶׁר עַל כֵּן נִצְטַוּוּ, אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר.

נ **עין תורה צא תנינא** – דַּע, כִּי הַהִתְקַשְּׁרוּת בֶּאֱמֶת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְבֶפֶרַע עָוֹן, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִין וְנִתְבַּטְּלִין לְגַמְרֵי.

נז **תורה ריא** – מַה שֶּׁהָעוֹלָם נוֹסְעִין עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים, כִּי עִקַּר הַמְתָּקַת הַדִּינִין אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי קְדֻשַּׁת וְטָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבוֹת, כִּי שָׁם שָׁרְשָׁם. (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר): כֹּלָּא בְּמַחֲשָׁבָה אִתְבְּרִרוּ. **וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְמֹחִין זַכִּים אֶלָּא עַל יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים**, (כַּמּוּבָא) (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) בַּזֹּהַר: ״וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף״, ׳מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת מֹחִין, וְיוֹסֵף הוּא בְּחִינַת צַדִּיק׳, הַיְנוּ שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְמֹחִין אֶלָּא עַל יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים. וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא מְקוֹר הַדִּינִים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְצָרִיךְ לְטַהֵר אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ כְּדֵי לְהַמְתִּיקָם, וּבִשְׁבִיל זֶה נוֹסְעִין לְצַדִּיקִים כְּדֵי לִזְכּוֹת לִקְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה:

נח **לקוטי עצות** – ערך צדיק אות סח. צריך להשתדל להתקרב לצדיקים אמתיים, כי אפילו מי שלומד ועובד עבודתו תמיד, אין יודע איך להתנהג בעבודתו בלא הצדיק (עו):

נט **שכל צח** שיתבאר לקמן שזה התנאי להסתכלות למרחוק בלא עיון.

ס תהלים מב

סא **תהילים פרק מב** (ג) צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים:

רד״ק (ג) צמאה. כאשר תכסוף נפש הצמא למים, ותאות האילים יותר משאר הצמאים, כמו שזכר, ותאות הצמא אל המים יותר מתאות הרעב אל הלחם. לפיכך אמר צמאה ולא אמר רעבה, כי יחיה האדם בלא מאכל שנים או שלשה ימים ולא יחיה בלי מים, ובשימצא הצמא מים וישתה, תשוב נפשו אליו. וצמאון הנפש המשכלת אל כבודה יותר מצמאון הגוף אל המים. לאלהים, ואח״כ פירש לאל חי, לפי שאלהי העמים שהוא גולה ביניהם הם מתים. מתי אבוא ואראה, כמו שהיו באים בארץ ישראל שלש רגלים בשנה אל המקדש:

סב משנה חולין ג׳ ה׳ ובברטנורא שם פירש מים המגולים ובמשנה ברכות ג ה פירש מים סרוחים ובאבות א יא פירש אנשים שמראים פנים בתורה שלא כהלכה והרמב״ם פי׳ כינוי לאפקורסים.

צט:[סג]/[סד\ כי חידוש המוחין הוא דייקא ע״י שמבטל קצת מדביקותו, כמבואר בתורה לה, וכפי שיתבאר לקמן שהגדלת השכל להיות בבחי׳ ראיה בשכל צח, זה רק ע״י התחדשות, בחי חדשים לבקרים, שזה ע״י בחי׳ שינה/[סה\ דייקא, דהיינו בחי׳ ביטולה של תורה, **כמה שכתוב (תהלים קיט)**/[סו\ **עת לעשות לה׳ הפרו תורתיך**[סז] כי לזכות להסתכלות בשכל צח שעושה גבול ועת כראוי, זה ע״י בחי׳ הפרו תורתיך, דהיינו ביטולה של תורה לצורך קיומה, דהיינו עמ״נ לעשות לה׳, דהיינו שתיהיה עבודתו בשכל צח להש״י לבדו. אבל כשהוא בבחי׳ צימאון, אזי שותה גם מים רעים, כי עובד בלא חידוש המוחין ובלא סיפוק ושמחה, אלא רק רדיפה אחר כמות העבודה, בלא איכות ובלא הסתכלות אליו כראוי. **וזהו מעלת התדבקות בצדיקים כי הם עושים**/[סח\ **גבול וזמן לבל יהיה בבחי׳ צמאון** כי הם מגלים לנו סוד ההתחדשות שיתבאר לקמן, ועל ידם זוכה לתשובה מאהבה שמבטל את רושם חטאיו שמעכיר את מוחו ומפריע ומונע את ההסתכלות בראיה ברורה למרחוק. ועוד גם ע״י שמאירים בו הארת האמת ועי״ז מתחזקת האמונה כמבואר בתורה ז׳, עד שזוכה לראות את האמת בראיה שכלית ברורה, ובא למדת הביטחון, שהיא שלימות האמונה:

וז״פ הפסוק שאמר דוד המלך בתהלים **(שם מב)**/[סט\ **צמאה נפשי לאלקים לאל חי, זה בחי׳ צמאון כנ״ל** דהיינו שדוד המלך טוען שהוא בבחי׳ צמאון כנ״ל/[ע\. ומבקש מהש״י **מתי אבוא, ולא יהא בבחינות**[עא] **צמאון.** אלא **וארא פני אלקים** [עב], **וארא דייקא, דהיינו שאזכה שתהי׳ העבודה בבחי׳ ראי׳, שאזי הוא בבחי׳ גבול וזמן כראוי כנ״ל, ואזי אינו בבחי׳ צמאון כנ״ל:**

עתה יבאר עניין התחדשות המוחין. נושא זה רבנו מבאר באריכות בתורה לה/[עג\. ונראה מהפסוק שהביא רבנו ״חדשים לבקרים״ וכן מהוספת מוהרנ״ת בסוגרים שנקט לשון רבינו (״ושכלו הולך וגדול״) וגם ממה שאמר רבנו לעיל שלפעמים ביטולה של תורה היא קיומה, שכוונתו למבואר בתורה לה, שיש כמה בחינות שינה, וצריך לבטל מהדביקות ולעשות משהו שכלפי הדביקות הוא בחי׳ שינה, כגון ללמוד פשט בתורה בלא עיון, או לדבר

[סג] כך היא גרסת רבינו גם לעיל בתורה טז [דף כא:] ובתורה עח תנינא [דף לה:] אבל גרסת הגמ׳ גם בעין יעקב היא – זה הוא יסודה, ועיין עיון יעקב שם שגרס כרבינו – זה קיומה.

[סד] **מנחות דף צט.** אמר ריש לקיש פעמים [צט:] שביטולה של תורה זהו יסודה דכתיב אשר שברת אמר לו הקב״ה למשה יישר כחך ששברת.

רש״י – שביטולה של תורה – כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה זהו יסודה כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה שנאמר אשר שברת ולא אמר ליה בלשון כעס שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן כיון דנתכוין לטובה:

[סה] **כמבואר בתורה לה** שאין הכוונה דווקא לשינה ממש, אלא לבחי׳ שינה, כי גם כשעוסק בתורה בדבר שמצריך פחות עיון נחשב שינה ומנוחת המוחין והתחדשותם.

[סו] **תהילים פרק קיט** (קכו) עֵת לַעֲשׂוֹת לַיהוָה הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ:

[סז] גם בתרלד- תורתיך, מתרלו - תורתך

[סח] **הם עושים** קצת משמע שהם עושים ואנו זוכים על ידם וצ״ע דיותר מסתבר שעל ידם אנו זוכים לעשות. וצ״ע.

[סט] **תהילים פרק מב** (ג) צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים:

[ע] **תימה שדוד** המלך לא זכה לראייה כראוי עד שאומר על עצמו שהוא בבחי׳ צמאון הנ״ל. ואולי כיון שיש בזה מדרגות רבות אזי לפי בחי׳ מכנה עצמו מצא עדיין. וכדמצינו (עיין חיי מוהר״ן נט) שרבינו בסוף ימיו אמר על עצמו שההתבודדות שלו היא תעיתי כשה אובד המבואר בתורה רו שהיא תכלית הריחוק עי״ש.

[עא] מתרלו - בבחי׳

[עב] המשך הפסוק הנ״ל

[עג] **תורה לה אות [ב]** וְאַחַר בָּךְ בְּשֶׁאָדָם שׂוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשְׁכְּלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: ׳וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית׳, כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״בַּכֹּלָם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ״. כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב ל״ב): ״נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם״. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת י׳): ׳מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ׳, נִמְצָא שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מַחֲיָה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת ז׳): ״הַחָכְמָה תְּחַיֶּה״ וְכוּ׳: **אות [ג]** וְחִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל, הֵינוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל יְדֵי שֵׁנָה, כְּמוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית י״ט. וַיַּקְהֵל רי״ג): ׳חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ׳. כִּי כְּשֶׁהַמּוֹחִין מִתְיַגְּעִים, אָז עַל יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, כִּי הָיוּ מִתְחַלָּה עֲיֵפִים וְעָכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ. וּבְשָׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמּוֹחִין, הֵינוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: ״חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים״ וְכוּ׳ כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שָׁם): **אות [ד]** וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינַת שֵׁנָה, כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּגַשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נַיָּחָא לְמוֹחִין. גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לְמוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם בֵּן שֵׁנָה, לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא וְהוּא לְמוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁנָה (זֹהַר פִּינְחָס רמ״ד: עַיִן בְּרֵאשִׁית רַבָּה, וַיֵּצֵא, פָּרָשָׁה ס״ט). כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין כ״ד): ״בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי״ זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי. וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צ״ב): ״וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת״, ״וְלַחֶשְׁכָּךְ קָרָא לָיְלָה״ (בְּרֵאשִׁית א׳). וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְיַגְּעִים הַמּוֹחִין שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אָזַי יִלְמַד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא. וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אָזַי הַמּוֹחִין שֶׁלּוֹ, הֵינוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: ״חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים״, וּמִתְחַדְּשִׁים, וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם:

שיחת חברים, ובאמת זה ביטולה של תורה, אלא שזה לצורך קיומה דהיינו לחדש המוחין, וקיצר כאן מאד כי סמך על המבואר שם.

ע״כ בכל יום ויום צריך התחדשות המוחין, כמה שכתוב (איכה ג)[עד] **חדשים לבקרים וכו׳** [עה] **וכמה שכתוב** [עו][עז] **המחדש בטובו וכו׳** . [עח][ומבאר מוהרנ״ת **כי חידוש המוח דהיינו שזוכה לשכל**

עד **איכה פרק ג** (כג) חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ: **פרש״י** (כג) חדשים לבקרים – מתחדשים הם חסדיך מיום אל יום. רבה אמונתך – גדולה היא הבטחתך ודבר גדול הוא להאמין בך שתקיים ותשמור מה שהבטחת לנו:

עה עיין תורה לה

עו לשון תפילת יוצר של שחרית

עז **סדור תפלה סדר יוצר דשחרית**: לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם. זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא לְבַדּוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ. פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת. עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בַּעַל מִלְחָמוֹת. זוֹרֵעַ צְדָקוֹת. מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

עח ביאור מוהרנ״ת בתקפא

חדש, ושכלו הולך וגדול [א] בהשגת אמת מציאותו ית׳ **בכל פעם, זהו בחי׳ ראי׳** בעיני שכלו דהיינו דעת. **כי ידיעת השכל הוא בחי׳ ראי׳, שיודע ומבין הדבר על בוריו כאלו רואה אותו בעיניו בראי׳ יפה** ואזי אמונתו שלימה בבחי׳ צדק כד אתחבר בה אמת נעשית אמונה שהיא בחי׳ ראית השכל וכמ״ש מוהרנ״ת נ׳פתחו ה׳שמים ו׳אראה מ׳ראות א׳לקים ר״ת אמונה, **וכ״ש** באדם וחוה אחרי שאכלו מעץ הדעת טו״ר [ב]/ג\ **ותפקחנה עיני שניהם ופרש״י ע״ש**–על שם **החכמה נאמר** דהיינו שנפתחו להם עיני השכל **כמובא בדברי רבינו כ״פ** [ד] עשר פעמים בליקוטי מוהר״ן]

ובכח הראות הגשמי **יש ב׳ בחי׳, כי מי שכח הראות שלו יפה יכול לראות מרחוק, ואין צריך להתקרב אל הדבר שצריך לראות. אבל מי שאין כח הראות שלו חזק, הוא צריך להתקרב להדבר שרוצה לראות ולהסתכל בו יפה.**

כן בעבודת הש״י בכח הראות השכלי, **יש מי שמוחו צח, ויכול להתפלל או ללמוד בלי עיון** [ה] שכיוון ששכלו צח, מקיים תמיד ״שוויתי ה׳ לנגדי תמיד״ בראיית השכל ברורה בלא מאמץ, ורואה למרחוק את הקב״ה הנקרא רחוק, כי אין עבירות שמונעות אותו, כפי שיתבאר, ועל כן אור האמת מאיר לו בברור עד שאמונתו היא בבחי׳ ראיה ממש, וזוכה למדת הבטחון, ועל כן לא נראה עליו כלפי חוץ שום שינוי בין כשעוסק בתפלה או במו״מ, כי תמיד הוא בדביקות באופן שכלפי חוץ לא ניכר כלל החילוק אצלו וכמבואר בתורה רמג/ו\, שיש צדיק האמת שכלפי שאר צדיקים/ז\ הוא בבחי׳ כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים/ח\. **ויש מי שצריך להעלות במחשבתו מקודם שידבר** את התפלה, **ואם ידבר מקודם שיעלה במחשבתו, יהי׳ הדיבור בלא מחשבה** בלא כוונה כראוי, **והוא בחי׳ אחר הדברים** [ט]/ו\ דהיינו בחי׳ אחוריים עם הקב״ה, לכן בכל פעם שרוצה לכוון צריך מאמץ גדול להפוך פניו/יא\. **וזהו בחי׳ מוחין**

א כעין לשון רבנו בתורה לה אות א׳

ב * בראשית ג׳ ז׳

ג **בראשית פרק ג** (ו) וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל: (ז) וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:

רש״י (ז) ותפקחנה וגו׳ – לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראיה ממש וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם – אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי עירומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה (ב״ר):

ד תורה טו אות ו׳, תורה טז, תורה כא סוף אות ב׳, תורה כז אות ו׳, סוף תורה נט, תורה עד, רכה, תורה מ׳ תנינא, עב תנינא, שיחות הר״ן רסא.

ה עיין תורה ז׳ תנינא אות ח׳ שאצל הצדיק מיד שאומר קושיא נופל בדעתו התירוץ ומיד כשאומר תירוץ נכנס המקוף הבא ונופל בדעתו עוד קושיא ואם לא ישתוק חוזר חלילה בלא הפסק

ו **תורה רמג** – דַּע שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁאֵין הָעוֹלָם יְכוֹל לִסְבֹּל קְדֻשָּׁתוֹ, עַל כֵּן הוּא מִתְעַלֵּם מְאֹד, וְאֵין רוֹאִים מֶמֶּנּוּ שׁוּם קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת יְתֵרָה, וְזֶה מַחֲמַת גֹּדֶל קְדֻשָּׁתוֹ מְאֹד. וְזֶה בְּחִינוֹת ׳כָּל הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים׳ (יָדַיִם פֶּרֶק ג), נִמְצָא שֶׁשִּׁיר הַשִּׁירִים הוּא קָדוֹשׁ מְאֹד יוֹתֵר הַרְבֵּה מִכָּל הַסְּפָרִים, וְהִנֵּה מָצִינוּ שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, חִבֵּר שְׁלֹשָׁה סְפָרִים: מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת וְשִׁיר הַשִּׁירִים, וּבֶאֱמֶת מִשְׁלֵי וְקֹהֶלֶת הֵם כְּלֵי מְלֵאִים מוּסָר וְיִרְאַת שָׁמַיִם מְאֹד. וּמָצִינוּ בָּהֶם תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל בְּשִׁיר הַשִּׁירִים אֵינוֹ נִמְצָא תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כְּלָל, פּוֹק עַיֵּן וְתִשְׁכַּח, שֶׁבְּכָל סֵפֶר שִׁיר הַשִּׁירִים אֵין נִמְצָא שָׁם בְּכָל הַסֵּפֶר שׁוּם תֵּבוֹת קֹדֶשׁ וְטָהוֹר. וְזֶה מֵחֲמַת גֹּדֶל עָצְמָם קְדֻשָּׁתוֹ אֵינָם רוֹאִים שָׁם שׁוּם קְדֻשָּׁה. עַל כֵּן אֵינוֹ נִמְצָא שָׁם תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כְּלָל:

ז **וכן רואים** בחוש צדיקים גדולים שלפני כל ברכה רואים עליהם התאמצות לכוונן ויש צדיק שלא רואים עליו שום שינוי וכלפי חוץ נראה כאילו הצדיקים המתאמצים הם הגדולים יותר וכך מקובל בעולם, אבל רבינו מגלה לנו בתורה רמג להפך.

ח **ולפ״ז** מובן שדייקא את משה רבנו חשדו באשת איש בחי׳ שיר השירים שבשכל עבור נראה דברי קלות ראש.

ט בראשית כב א׳

י **דהיינו שזה רמוז** בפסוק ויהי אחרי הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם וכו׳. דהיינו שכיון שאברהם היה לפי בחינתו עדיין בבחי׳ אחור עם הקב״ה, לכן הקב״ה ניסה אותו בעוד נסיון אחרון כדי להביאו לבחי׳ פנים בפנים. **לשון זה** ״אחר הדברים האלה״ נזכר בתנ״ך תשע פעמים. ולפי ביאור רבנו שמקורו בזוהר בכל המקומות הכוונה כנ״ל, שמדובר במצב של אחור באחור. **עיין זוהר ח״א דף קפט:** – רבי אלעזר אמר, (בראשית לט ז׳) ויהי אחר הדברים האלה, מאי היא, הא אוקמוה אתר דא דיצר הרע מקטרג דאיהו דרגא דאחר הדברים, בגין דיוסף יהב ליה דוכתא לקטרגא, דהוה יוסף מסלסל בשעריה, ואתקין גרמיה וקשיט ליה, כדין אתיהיב דוכתא ליצר הרע לקטרגא, דאמר ומה אבוי דאיהו מתאבל עליה, ויוסף מקשיט גרמיה ומסלסל בשעריה, כדין אתגרי ביה דובא וקטריג ליה:

ועל כן הסט״א נקראת אחר הדברים כי היא תמיד אחור באחור וכמבואר **בתורה לח** אות ב׳– וְרוּחַ סְעָרָה הַזֶּה, הוּא מְקַטְרֵג הַגְּדוֹל, שְׁמָמֶנּוּ בָּאִים כָּל הַקְּטָרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת. וְהוּא אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק. הֵינוּ ״לְפֶתַח חַטָּאת״ (בְּרֵאשִׁית ד׳): וּכְתִיב (מִיכָה ז׳): ״שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ״ וְכוּ׳. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וַיֵּרָא קי״ט): ״וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם״. וְהוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר נָשׁ (ד). וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְרִים עַל אָדָם, בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הַזֶּה. כִּי הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר (בְּרֵאשִׁית ו׳) שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר:

יא **צ״ע** דלעיל משמע שהוא בחי׳ פנים אלא שאין ראייתו חזקה לראות מרחוק וכאן לשון אחורים משמע שהוא עורף כלפי הקב״ה. ובאמת זה היינו הך במילים אחרות.

דקטנות בחי' הסתרה **שהם בחי' דינים** [יב] דהיינו ההנהגה עימו היא בבחי' דין בחי' שלא כסדר המבואר בתורה פב תנינא עי"ש.

ומי ששכלו צח הוא בגדלות המוחין, והוא בחינות רחמים וחסדים. כי ע"י ששכלו צח הוא רואה למרחוק, ועי"ז מחובר להש"י תמיד, והיינו בר דעת (לשון חיבור כמ"ש ואדם ידע את אשתו) ואזי הקב"ה מנהיג אותו ברחמים וחסדים **כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות לג)**[יג] **גדולה דעה שניתנה בין ב' שמות, שנאמר [יד]**[טו] **כי אל דעות ה'. ואל הוא חסד, כמו שכתוב (תהלים נב)**[טז] **חסד אל כל היום. וה' הוא רחמים, כמו שכתוב (שם קיט)**[יז] **רחמיך רבים ה'** על כן מי שהוא בר דעת דקדושה[יח] הוא מונהג ברחמים וחסדים.

עתה יבאר שהעבירות הנרשמים בנפש שבלב, עולות ומעבירות את השכל[יט], נראה כוונתו מצד פגם המדמה שעל ידו עיקר ההסתכלות, ועוד כמבואר בתורה פד שמחשבות זרות מסבבות את מוחו למנוע ממנו כוונת ההסתכלות, וכמבואר גם בתורה סב שהסתרת הידיעה היא מהיצה"ר, והיצה"ר כידוע מתגבר מחמת העבירות. **אך אי אפשר להתפלל בשכל צח, עד שישוב בתשובה שלימה על חטאיו** כי הסתרת הידיעה היא מהיצה"ר כמבואר בתורה סב ומהעוונות נבראים מקטרגים שנעשים מחשבות זרות שמפריעים לו לכוון ליבו[כ] בתורה ותפילה. **כמו שכתוב (דברים ל)**[כא] **ומל ה' את לבבך, ותרגומו ויעדי ה' ית טפשות לבך**[כב] דהיינו שמשה רבנו מתנבא לישראל שלעתיד לבוא[כג] הקב"ה ימול את לבבכם ועי"ז יסיר מכם את טפשות לבכם, ומכאן מביא רבנו ראייה שע"י תשובה דהיינו מילת הלב זוכים לשכל צח. **ובאיזה תשובה** זה **נאמר**? **בתשובה מאהבה, ש**על ידה **לא ישאר שום רושם כלל. כמאמר חז"ל** בגמרא **(יומ' פו)**[כד] על הפסוק **שובו בנים שובבים ארפא משובתם** [כה][כו], **דקשה שובבים** הוא

[יב] עיין עץ חיים שער הכללים פרק יג ובשער כ פ"א. ושער כב פ"א. שער הכוונות דרושי הציצית דרוש ה'. לעיל תורה כא [דף לא.] ותורה עד [דף צ.]

[יג] **ברכות דף לג.** ואמר רב אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ה'.

[יד] שמואל–א ב ג'

[טו] **שמואל א פרק ב** (ג) אַל תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְּבֹהָה גְבֹהָה יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דֵּעוֹת יְדֹוָד וְלֹא \וְלוֹ\ נִתְכְּנוּ עֲלִלוֹת:

פרש"י – כי אל דעות ה' – יודע מה שבלבבכם. ולו נתכנו עלילות – כל מעשי האדם נמנין לפניו. נתכנו – לשון מנין, כמו: (שמות ה יח) ותוכן לבנים תתנו:

[טז] **תהילים פרק נב** (ג) מַה תִּתְהַלֵּל בָּרָעָה הַגִּבּוֹר חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם:

מצודות דוד (ג) הגבור – אתה דואג הגבור בתורה מה תשתבח עצמך בהרע שעשית לי בחושבך שמעתה הכל ימנעו מלתת לי צידה ואהיה נלכד ביד שאול. חסד – וכי לא ידעת שחסד אל הוא בכל עת וימצאו לי מרחמים:

[יז] **תהילים פרק קיט** (קנו) רַחֲמֶיךָ רַבִּים יְדֹוָד כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּנִי:

[יח] **לאפוקי** מדעת דקליפה כגון בלעם הרשע כמבואר בתורה מג, שגם הוא היה לו כח ההתחברות אליו ית' אלא שברשעתו לא בחר להתחבר אליו ית' מכל הכד שעות שביממה אלא לרגע של כעס שבועס הקב"ה על ישראל.

[יט] **עיין תורה כט** – כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ, כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ.

[כ] **כמבואר בתורה פד** – וְכָל יוֹמָא אִית לֵהּ גְּדֵר מִלְּבַר, דְּלָא יֵעוֹל כָּל בַּר נָשׁ לְהַהוּא טוֹב, בְּגִין חִשָּׁךְ דְּכִסְיָא לְנְהוֹרָא וְכוּ'. וּבְגִין דָּא, מֵאן דְּאִיהוּ חַיָּבָא וְיֵעוֹל לְמִנְדַּע רָזִין דְּאוֹרַיְתָא כַּמָּה נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים מְבַלְבְּלִין מַחֲשַׁבְתֵּהּ דְּלָא יֵעוֹל לַאֲתָר דְּלָאו דִּילֵהּ. אֲבָל מֵאן דְּאִיהוּ טוֹב, כָּל אִילֵּין נְטִירִין אִנּוּן לְמִימְרֵהּ, וְקָטֲגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר, וְיֵעָלוֹן לֵהּ לְטוֹב הַגָּנוּז, וְיֵמְרוּן מָרָנָא הָא בַּר נָשׁ טוֹב וְצַדִּיק וְיָרֵא שָׁמַיִם בָּעֵי לְעֵילָא קָדָמָךְ וְכוּ'. דְּהוּא טוֹב גָּנוּז יֵימָא לוֹן, פָּתְחוּ לֵיהּ בְּהַאי תַּרְעָא דְּאִתְקְרֵי אַהֲבָה, אוֹ בְּהַאי תַּרְעָא דְּאִיהוּ תְּשׁוּבָה, כָּל צַדִּיק יַעוֹל כְּפוּם דַּרְגָּא דִּילֵהּ: וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (עֲבוֹדָה זָרָה יט:), **וּכְשֶׁאָדָם רוֹצֶה לְהֲגוֹת וְלַחְשֹׁב בְּתוֹרָה, הַיְנוּ בְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, אִנּוּן נְטִירִין וּנְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים מְבַלְבְּלִין מַחֲשַׁבְתֵּהּ, וְאִלּוּ הֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבָּאִין לָאָדָם. וּכְשֶׁאָדָם רוֹצֶה וְחוֹשֵׁק עַד מְאֹד, וּפוֹתְחִין לוֹ, כַּנַּ"ל בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ. אֲזַי כָּל יוֹם וְיוֹם אֶצְלוֹ גָּדוֹל עַד מְאֹד, כִּי רוֹאֶה וּמַשִּׂיג הַטּוֹב הַגָּנוּז, הַיְנוּ רָזִין דְּאוֹרַיְתָא, הַשַּׁיָּךְ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם**

[כא] **דברים פרק ל** (ו) וּמָל יְדֹוָד אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת יְדֹוָד אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

[כב] בדפו"ר- ליבך, בתקפא ברגר- ליבך בתקפא- גיסין ואוצר- לבך בתרלד- לבך, בתרלו – ליבך, מתרצו - לבך

[כג] **כמבואר שם ברמב"ן** פסוק א – והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה כבר הזכרתי (ויקרא כו טז) כי הפרשה הזאת עתידה, כי כל ענייניה לא היו ולא נבראו, אבל הם עתידין להיות:

[כד] **יומא דף פו.** רבי חמא (בר) [ברבי] חנינא רמי כתיב שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אתם וכתיב ארפא משובתיכם לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה.

רש"י – דמעיקרא שובבים אתם – כשתעשו תשובה מעלה עליכם כאילו תחילת החטא על ידי נערות ושטות ושובבות: וכתיב ארפא – משמע מכאן ואילך, כבעל מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו: כאן מאהבה – השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו:

[כה] ירמיהו ג כב

[כו] **ירמיה פרק ג** (כב) שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְדֹוָד אֱלֹהֵינוּ:

מצודות דוד (כב) שובו בנים שובבים – אתם בנים מורדים שובו אלי למען ארפא ואסלח על המרידה שמרדתם בי ואמרו הננו באנו אליך בתשובה כי אתה מעולם ה' אלהינו:

לשון מעשה נערות בלא דעת **משמע דמעיקרא בלא שום רושם** דהיינו שהקב״ה מוחל ודן את האדם כאילו מעולם לא חטא בדעת/[נז], **וארפא** לשון רפואה, דהיינו שהיה חולה ונתרפא **משמע שישאר רושם, ומשני** מתרצת הגמרא **כאן מאהבה כאן מיראה. כי** ע״י תשובה **מאהבה אין נשאר שום רושם, ויש לו שכל צח, ויכול להתפלל בלי עיון, ובכל יום ויום יכול להתחדש מוחו :**

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה ובו רמוז כל התורה הזו.

וזה פירוש הפסוק, בתחילת פרשת העקדה **ויהי אחר הדברים. פירוש אדם שהוא תמיד בשוה**/[נח] דהיינו שאינו מתחדש, ועל כן לא גדל שכלו, **שאינו יכול לבוא להתחדש**[נט] **המוחין.** דהיינו **שהוא בקטנות המוחין, שהיא**[ל] **בחי׳ אלקים דינין, שזהו בחי׳ אחר הדברים כנ״ל** בחי׳ אחור באחור.

והאלקים נסה, היינו לנסות ולהרים את בחי׳ המוחין דקטנות, שהם בחי׳ אלקים. זה זוכין ע״י בחי׳ אברהם שהוא בחי׳ אהבה. כי ע״י תשובה מאהבה, זוכין למוחין דגדלות, שהם בחי׳ חסדים ורחמים כנ״ל. וזהו והאלקים נסה, את אברהם. שע״י בחי׳ אברהם מנסין ומרימין את המוחין דקטנות שהם בחי׳ אלקים, וזוכין למוחין דגדלות כנ״ל : לפי הכלל שהדרש נכלל בפשט נראה לבאר גם את פשט הפסוק ״ויהי אחר הדברים״, פרש״י אחרי דברי המקטרג על אברהם אבינו. נמצא שהיה קטרוג על המלכות דקדושה, ועי״ז היה שליטת בחי׳ אלקים, דהיינו דינים, ורצה הקב״ה להמתיק הדין דהיינו להתנוסס את מדת הדין הנקרא האלקים, ממוחין דקטנות למוחין דגדלות, וזה ע״י אברהם שמדתו חסד ואהבה, ועל כן ציווה לו ניסיון העקדה שיגלה את מדת האהבה שלו אליו ית׳, ובזה נמתק הדין וחזרה המלכות למקומה לרחמים. ואע״פ שהניסיון היה לשחוט את בנו, דלכאורה זה הפך החסד ואהבה, אבל אדרבה כיון שמדת החסד היתה הטבע של אברהם היא עדיין לא נבחנה בלשם שמים דהיינו אהבת ה׳ ועל זה ״והאלקים ניסה את אברהם״ שהרים אותו ממדת החסד הטבעית הטבועה בו, ע״י שנבחן בהפך שלה דהיינו באכזריות דייקא/[לא].

וזה פירוש תיקוני **הזוהר הקדוש** תיקון ע׳ שבו פתח רבנו לעיל את התורה [לב] **מסטרא דימינא מוחא חוורא** מצד ימין המח לבן כצבע הכסף. **פירוש ממדת אהבה** שנקרא חסד זרוע ימין (פתח אליהו) **נעשה שכלו צח** ולבן **ככסף, הה״ד**–הדא הוא דכתיב [לג]/[לד] **זרע אברהם אוהבי. כי המוח נקרא**

[נז] **צ״ע כך** משמע בפרש״י אבל קשה שהרי אמרו שע״י תשובה מאהבה נהפכים עוונות לזכויות ואילו מפרש״י שנידון כמעשה נערות משמע שנידון כשוגג.

[נח] **צ״ע דלעיל** משמע שהצדיק הגדול הוא תמיד בשווה, כי תמיד מקיים ושיויתי, ואילו הצדיק קטן במעלה אינו שווה, כי כשרוצה לכוין מתאמץ יותר. אבל כוונת רבינו כאן מצד ההתחדשות, שאדרבה דייקא כיון שהצדיק הקטן לא זוכה לראייה כראוי, אינו צריך התחדשות המוחין כל כך, אלא הוא בשווה, אבל הצדיק הגדול תמיד בהתחדשות, ומבואר בתורה לה שזה דייקא ע״י שאינו בשווה, אלא בבחי׳ חדשים לבקרים, דהיינו ע״י בחינות שינה, כגון לימוד פשט בגמ׳, או שיחת חברים, או מו״מ, שעי״ז שחוזר לדביקות הגדולה במוחין חדשים כמבואר שם. וכנ״ל בסוף עמוד הקודם.

[נט] גם בדפו״ר ותרלד- להתחדש, ומתרלו- להתחדשות

[ל] גם בדפו״ר ותרלד- שהיא, ומתרלו- שהוא

[לא] **וכעין זה** מצינו ביעקב אבינו כמבואר במכתב מאליהו שמדת האמת היתה טבועה בו, ועל כן המבחן על לשם שמים, היה ע״י שישקר ליצחק, וע״י שעמד בניסיון הזה זכה בברכות. ועיין לעיל בתחילת התורה.

[לב] תיקון ע׳ הנ״ל בתחילת התורה

[לג] ישעיהו מא ח׳

[לד] **ישעיה פרק מא** (ז) וַיְחַזֵּק חָרָשׁ אֶת צוֹרֵף מַחֲלִיק פַּטִּישׁ אֶת הוֹלֶם פָּעַם אֹמֵר לַדֶּבֶק טוֹב הוּא וַיְחַזְּקֵהוּ בְּמַסְמְרִים לֹא יִמּוֹט: (ח) וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךְ זֶרַע אַבְרָהָם אֹהֲבִי:

רש״י (ז) ויחזק חרש – נוסך הפסל. את צורף – המרקעו בזהב. מחליק פטיש – באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלאכה. את הולם פעם – הוא המתחיל בה כשהיא עשת ומכה בכל כחו. אומר לדבק טוב הוא – על אותן שהיו מחזירי׳ אחר קרקע טובה לדבק בה עששיות ברזל. דבק שולדור״א בלע״ז. ויחזקהו – להצורה. במסמרי׳ לא ימוט – כולם יחזקו זה את זה. ויחזק חרש – זה שם שהיה נפח לעשות מסמרות ובריחים לתבה. את צורף – זה אברהם שהוא צורף את הבריות לקרבן אל השכינה. את הולם פעם – זה אברהם שהלם כל המלכים האלה פעם אחת. אומר לדבק טוב הוא – טוב לידבק באלוה של זה. ויחזקהו – שם לאברה׳ להיו׳ דבק בהקב״ה ולא ימוט: (ח) **ואתה ישראל עבדי** – אברהם שלא היה מזרע צדיקים עשיתי לו כל זאת. ואת ישראל עבדי – הקנוי לי משני אבות. זרע **אברהם אוהבי** – שלא הכירני מתוך תוכחה ולימוד אבותיו אלא מתוך אהבה:

זרע/לה\ וכשהוא צח נקרא **זרע אברהם אוהבי, שהיא מדת אהבה,** מדת החסד והנתינה, **שממדה זאת בא לשכל צח**/לו\ **כנ״ל :**

עד כאן ביאור חברותא לתורה עו

לה **זרע רומז** לחכמה שהיא טיפה שממנה הבינה בונה קומה שלימה.

לו **עיין סוף תורה סט** – עיקר השנאה הוא רק מעבירות המח.